

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ
KATEDRA ANGLICKÉHO JAZYKA

**PROCVIČOVÁNÍ SLOVNÍ ZÁSoby ANGLICKÉHO JAZYKA
NA 1. STUPNI ZÁKLADNÍ ŠKOLY POMOCÍ HER**
DIPLOMOVÁ PRÁCE

Eva Aubrechtová

Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Vedoucí práce: Mgr. Danuše Hurtová

Plzeň, 2013

UNIVERSITY OF WEST BOHEMIA

FACULTY OF EDUCATION
DEPARTMENT OF ENGLISH

**PRACTISING VOCABULARY IN PRIMARY ENGLISH
CLASSES THROUGH GAMES**
THESIS

Eva Aubrechtová

Primary Education

Thesis supervisor: Mgr. Danuše Hurtová

Plzeň, 2013

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
s použitím uvedených zdrojů literatury a internetových zdrojů.

Plzeň 22. 4. 2013

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucí své diplomové práce Mgr. Daně Hurtové za cenné rady a věcné připomínky při vypracování této diplomové práce. Dále bych ráda poděkovala Mgr. Janě Magesové, že mi propůjčila svou třídu na vyzkoušení her, a také všem učitelům a žákům, kteří mi ochotně vyplnili dotazníky a poskytli tak podklady pro praktickou část mé diplomové práce. V neposlední řadě děkuji svým rodičům za jejich trpělivost a podporu nejen při sepisování diplomové práce, ale i po celá má studia.

Resumé

Tato diplomová práce se zabývá užitím her a herních činností při procvičování slovní zásoby v procesu učení se anglickému jazyku.

V teoretické části se text věnuje rozboru specifik dítěte mladšího školního věku a anglickému jazyku, jeho zařazení v rámcovém vzdělávacím programu a úrovni jazykových znalostí a dovedností, které by si měli žáci na prvním stupni osvojit. Dále pak slovní zásobě a jejímu zavádění a procvičování na prvním stupni. Více jsou probírány způsoby procvičování slovní zásoby pomocí cvičení a her. Text vysvětluje pojmy spontánní a didaktická hra a zmiňuje jejich důležitost pro žáky mladšího školního věku.

V praktické části jsou uvedeny příklady některých klasických her, které mohou být použity při procvičování slovní zásoby v anglickém jazyce, shrnuty názory učitelů a žáků základních škol na užití her ve výuce anglického jazyka a vyhodnoceny výsledky experimentu, jež hodnotí, zda užívání her při procvičování slovní zásoby je efektivní z hlediska úrovně jejího zapamatování žáky.

Obsah

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE	i
ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ.....	ii
PODĚKOVÁNÍ	iii
RESUMÉ.....	iv
OBSAH.....	v
1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1 Anglický jazyk	3
2.1.1 Specifika žáka prvního stupně.....	4
2.1.2 Anglický jazyk jako nový předmět pro žáka třetího ročníku	5
2.1.3 Anglický jazyk v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání	6
2.2 Slovní zásoba.....	8
2.2.1 Co musí žák znát o novém výrazu.....	9
2.2.2 Zavádění slovní zásoby na 1. stupni ZŠ	10
2.3 Způsoby procvičování slovní zásoby v anglickém jazyce	13
2.3.1 Jazyková cvičení na procvičení slovní zásoby	14
2.3.2 Hry a herní činnosti na procvičení slovní zásoby.....	17
3 METODY VÝZKUMU	22
3.1 Dotazování.....	22
3.1.1 Dotazování učitelů.....	23
3.1.2 Dotazování žáků	23
3.2 Experiment.....	24
3.2.1 Představení subjektu experimentu	24
3.2.2 Příprava a průběh experimentu.....	25
3.2.3 Hry užití v experimentu	25
3.2.4 Příprava a průběh testování znalostí slovní zásoby žáků	26
3.2.5 Zpětná vazba od žáků	27

4	VÝSLEDKY A KOMENTÁŘE VÝZKUMU	28
4.1	Vyhodnocení dotazování.....	28
4.1.1	Vyhodnocení dotazování učitelů	28
4.1.2	Vyhodnocení dotazování žáků	32
4.2	Vyhodnocení experimentu	36
4.2.1	Hodnocení testování žáků.....	36
4.2.2	Zpětná vazba žáků Masarykovy ZŠ na hry představené v experimentu	39
4.2.3	Úspěšnost experimentu.....	42
5	ZÁVĚR	44
	SEZNAM LITERATURY	vii
	INTERNETOVÉ ZDROJE	viii
	SEZNAM OBRÁZKŮ	ix
	PŘÍLOHY	x
1	Dotazník určený učitelům	x
2	Dotazník určený žákovi	xi
3	Pairs.....	xii
4	Šablona na pexeso.....	xiii
5	Domino	xiv
6	Šablona na dominové kameny	xv
7	I spy.....	xvii
8	Simon says	xviii
9	Bingo.....	xix
10	Chinese whisper	xx
11	Test zaměřený na význam a pravopis slovní zásoby (verze 1)	xxi
12	Test zaměřený na význam a pravopis slovní zásoby (verze 2)	xxii
13	Dotazník určený žákům 3.A Masarykovy ZŠ (zpětná vazba)	xxiii
	ABSTRACT.....	xxiv

1 Úvod

Úvodem své diplomové práce bych chtěla nejprve objasnit důvody, které mě vedly k výběru tématu „Procvičování slovní zásoby anglického jazyka na 1. stupni ZŠ pomocí her“.

Anglický jazyk je již od základní školy mým velkým koníčkem a mohu říci, že s přibývajícimi zkušenostmi a znalostmi tohoto jazyka se má láska k němu více a více prohlubuje. Na univerzitě mě semináře z anglického jazyka, ať už praktického jazyka nebo jeho didaktiky, vždy velmi zajímaly. Nejvíce však můj zájem vzrostl v době, kdy jsem se vydala na zahraniční studijní stáž do Anglie s programem Erasmus, a poznala tamější výuku jazyka, která mi doslova učarovala. Proto volba katedry, pod kterou budu diplomovou práci psát, byla jasná.

Asi si říkáte, proč zrovna hry, když jsem vám mohla poskytnout srovnání výuky v zahraničí a u nás. Avšak semináře didaktiky angličtiny a pedagogiky mi ukázaly, jak se dá vyučovat v Čechách jazyk jinak, než jak jsem byla zvyklá ze základní a střední školy. Tedy tak, aby děti byly zapojené a měly z výuky radost. O tuto radost z vyučování mi jde především. Jako učitelka chci v dětech vzbuzovat zájem o jazyk, byla bych ráda, kdyby si moji budoucí žáci odnášeli z hodin anglického jazyka co nejvíce zážitků a hlavně, aby se nebáli mluvit anglicky a jazyk dokázali používat. Proto jsem si vybrala jako téma své diplomové práce právě hry jako zábavnou formu procvičení si slovní zásoby anglického jazyka.

Touto diplomovou prací bych chtěla poukázat na jazykové hry, které se dají používat při procvičování slovní zásoby anglického jazyka na prvním stupni základní školy, kde se žáci s jazykem seznamují, a také si ověřit, zda hry či alespoň různé herní činnosti při procvičování slovní zásoby anglického jazyka v praxi fungují, jak na ně děti reagují a zda jim v učení se slovní zásobě v cizím jazyce opravdu pomáhají, tedy zda žákům učení usnadňují a jaké další vlivy na proces učení se jazyku hry mají.

První část této práce je zaměřena na teorii a je rozdělena do tří podkapitol, kde se budu zabývat nejprve specifiky žáků mladšího školního věku a anglickým jazykem v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání. V další podkapitole rozeberu pojem slovní zásoba a její zavádění na prvním stupni základní školy. Dále nastíním některé metody procvičování, z nichž se budu podrobněji zabývat právě hrou.

Druhou část diplomové práce tvoří část praktická, která obsahuje názory učitelů i žáků prvního stupně základní školy na užívání her při výuce anglického jazyka, dále také soubor šesti her na procvičení významu a pravopisu slovní zásoby, jež byl prakticky ověřen s žáky prvního stupně základní školy v experimentu. Na závěr zde naleznete vyhodnocení a shrnutí výsledků testů, jež rozřeší cíl mé diplomové práce, tedy to, zda hry žákům v učebním procesu pomohli či nikoliv. Prostřednictvím této práce bych chtěla upozornit na možnosti zpestření hodin nejen anglického jazyka a připomenout učitelům důležitost zařazování herních aktivit do výuky na prvním stupni, zvláště v prvním období prvního stupně.

Tolik k úvodu, v následující teoretické části se budu zabývat obecně anglickým jazykem, žáky mladšího školního věku, slovní zásobě a způsoby jejího procvičování.

2 Teoretická část

V teoretické části své diplomové práce seznámím postupně s pojmy jako je anglický jazyk, žák prvního stupně, Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání, slovní zásoba v jazyce, procvičování slovní zásoby, cvičení, hra a didaktická hra.

V první podkapitole se budu zabývat nejprve pojmem anglický jazyk. Blíže se podíváme, jak nahlíží na anglický jazyk na prvním stupni základní školy Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. Co to znamená pro žáka třetího ročníku, když je seznámen s novým jazykem na prvním stupni, a jak takový žák prvního stupně vypadá, jaká jsou jeho specifika, zájmy a vývojové zvláštnosti. Ve druhé podkapitole prozkoumám pojem slovní zásoba, seznámím s procesem učení se nové slovní zásoby, projdeme přes demonstraci významu slova, přes nacvičení správné výslovnosti ke zvládnutí pravopisu a umění zařadit slovo do běžné komunikace. S pomocí odborné literatury se pokusím vysvětlit metodu PPP, jež je v učení se nové slovní zásobě velice prospěšná. Na konci teoretické části této diplomové práce se dostanu k jádru této práce a vysvětlím pojmy jako je procvičování, opakování, cvičení a hra jako metody procvičování učiva. Podívám se blíže na hru, jež je podstatou této diplomové práce, co je to hra, z jakých hledisek se dělí a jak se dá využívat ve výuce anglického jazyka.

2.1 Anglický jazyk

Anglický jazyk je považován za jazyk světový, tedy za jazyk, kterým se domluvíme v mnoha zemích světa. Proto není divu, že je právě tento jazyk vyučován na většině, ne-li na všech základních školách, a že se s jeho výukou začíná již ve třetím ročníku prvního stupně základní školy, na některých základních školách již v ročníku prvním. V této podkapitole se budu věnovat anglickému jazyku jako novému předmětu pro žáka prvního stupně a vymezení cizího jazyka v Rámcovém vzdělávacím programu. Než se ale tak stane, považuji za důležité nastínit, jak takový žák na prvním stupni vypadá, tedy seznámit s pedagogicko-psychologickými aspekty dítěte ve věku, kdy se na našich základních školách s výukou anglického jazyka začíná.

2.1.1 Specifika žáka prvního stupně

Žák prvního stupně je dítě ve věku přibližně 6 až 12 let, počítáme-li s odkladem školní docházky u některých dětí. Blíže se budu zabývat osmiletými žáky, tj. věkové kategorii dětí náležících do třetího ročníku, kdy se žáci na většině českých základních škol poprvé seznamují s výukou anglického jazyka. Schválně zmiňuji slovo výuka, jelikož s anglickým jazykem se jistě většina dětí seznamuje již před vstupem do školy, např. v médiích jako je rádio, z něhož se ozývají anglické texty písniček, nebo anglická jména objevující se v animovaných pohádkách pro děti apod.

Soustředme se tedy na osmileté dítě. Tento věk je Milošem Kučerou nazýván jako věk diferenciaci a specializace, kdy se dítě začíná od ostatních odlišovat a vyčleňovat se jako jedinec se svými specifiky. *Diferenciace se týká fyzického vzhledu, kdy dítě začíná ztrácet proporce, podobu a výraz malých dětí, ale vzniká rozdíl mezi jednotlivými pohlavími, a to jak ve vzhledu, tak v jeho prezentaci a v sociálním a školním vystupování, včetně her a koníčků. Role vzorů mezi kamarády a staršími vrstevníky narůstá, škola začíná být místem setkávání a společenského života ve vnímání dítěte.*¹ Jak je již naznačeno, odlišnosti v zájmech se začínají projevovat i ve školních předmětech, kdy děti začínají objevovat sympatie či antipatie k různým předmětům či úsekům látky v určitém předmětu. Tato výběrovost dětí může být velice přínosná ve výuce anglického jazyka, pokud o něj v dítěti projevíme zájem. Právě proto je důležité být jako učitel seznámen se specifiky dětí v tomto věku.

Žáci v tomto věku, převážně chlapci, jsou velice pohybliví, živí, už se naučili ovládat své tělesné funkce i výrazy emocí, začínají se zajímat o módu a baví je hry, kdy se mohou řídit podle určitých pravidel. Začínají se objevovat různé party podle zájmů dětí, například u děvčat podle oblíbenosti módních stylů, u chlapců podle oblíbenosti sportu apod. Již v tomto věku jsou děti schopné používat odbornou literaturu, zdroje encyklopedického a katalogového charakteru, což souvisí s úrovní čtení, která by měla být již na úrovni plynulého čtení s porozuměním.²

Podívejme se na myšlení žáka třetího ročníku základní školy. Toto období je převážně obdobím automatizace, kdy dítě automatizuje počítání, např. učí se z paměti

¹ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy, 2005, str. 104

² PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy, 2005, str. 105

násobilku, i čtení, neluští jednotlivá písmena, ale už je dokonale zná a plynule čte. M. Kučera říká, že typickým a hlavním procesem myšlení žáka ve třetí třídě je *logizace řeči do jiných jazyků či prostřednictvím jiných jazyků*.³ Těmito jinými jazyky autor myslí různé algebraické vzorce a číselné struktury, žáci jsou tedy schopni chápat a provádět různé operace, ať už v matematice, rodném jazyce nebo jinde.

Nyní se podíváme blíže na jednotlivé druhy myšlení, které zpracovala pro tento věk Lenka Hříbková. Na základě testování žáků třetího ročníku vypožorovala, že *úroveň verbálního myšlení ve třetí třídě odráží posun v porozumění a orientaci v stále širších kontextech, do kterých děti vstupují. Současně je i patrný rozvoj schopností verbalizovat vlastnosti a vztahy mezi předměty a ději v těchto kontextech*.⁴ To znamená, že většina dětí ve věku osmi let již chápe význam slov, která používá a se kterými se setkává, a méně obvyklá slova dokáže správně zařadit v komunikaci, ví, jaký je jejich účel nebo funkce. Stejně tak se zlepšuje i abstraktně vizuální myšlení a kvantitativní myšlení, které se uplatňuje především v matematice, proto se jím dále nebudu zabývat. Za zmínění také stojí pokroky v paměti. Lenka Hříbková ve svém výzkumu uvádí, že *většina dětí ve třetí třídě dovede správně reprodukovat větu o 8 – 9 slovech. Zapamatují si takové věty, které jsou svým obsahem představitelné, blízké jejich zkušenosti. Rovněž si zapamatují věty, které logicky a foneticky nejsou komplikované*.⁵

Jak jsem již nastínila výše, pro žáka třetího ročníku je stále důležitá hra. Zatím nerozlišuje mezi hrou didaktickou a hrou pro vlastní zábavu, avšak začíná pociťovat rozdíl ve chvíli, kdy učitel svým vedením do hry ve vyučování zasahuje. Upřednostňuje hru v uzavřené skupině, tj. do deseti dětí a ve skupině věkově blízkých dětí. Vítá s radostí nové hry, ale nevdá mu zahrát si hry starší a osvědčené.⁶ Více se hře budu věnovat v podkapitole 2.3.2.

2.1.2 Anglický jazyk jako nový předmět pro žáka třetího ročníku

V předchozím textu jsme poznali žáka třetího ročníku prvního stupně základní školy, jeho typické fyziologické i psychologické projevy. Nyní se zaměřím přímo na dítě jako na žáka, který se začíná učit nový cizí jazyk, v našem případě anglický.

³ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy, 2005, str. 109

⁴ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy, 2005, str. 112

⁵ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy, 2005, str. 114

⁶ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy, 2005, str. 138

Je obecně známo, že čím jsou děti menší, tím rychleji se učí, učí se nápodobou dospělé či další osoby. Podobně je to i s učením se anglickému jazyku. O dítěti mladšího školního věku jako o žákovi učícím se anglickému jazyku píše i Sarah Phillips ve své publikaci *Young Learners*⁷. Podle ní platí obecné pravidlo, že čím mladší děti jsou, tím více holistickými žáky se stanou. Žáci prvního stupně reagují na cizí jazyk pozitivně, jsou zvědaví, co jim učení se jazyku přinese, nebo co s cizím jazykem budou moci dělat. Děti mladšího školního věku mají také výhodu v tom, že dokáží být skvělé v mimice, ačkoliv často nemají dostatek sebevědomí. Obvykle jsou připravené si užít aktivity, které pro ně učitel připravil. Vzbuzováním zájmu jistě zaujmeme dětskou pozornost více, než snahou zařazovat jazyk do jakéhokoliv pro ně abstraktního systému slov. Díky těmto vlastnostem, prvotnímu nadšení a zvědavosti, je velice snadné udržet si motivaci žáků prvního stupně. Stačí jen žáky správně stimulovat a udělat hodinu anglického jazyka pro ně zajímavou a zábavnou, aby nepřišli v průběhu výuky anglickému jazyku právě o tu prvotní pozitivní reakci. Jak žáci rostou a zrají, přináší do školních tříd více intelektuálních i sociálních schopností, stejně dobře jako širší vědomosti o světě. Všechno toto může být uplatněno v procesu osvojování si dalšího jazyka, nového jazyka mimo jazyk mateřský.

Z výše uvedeného je jasné, že pokud si žáci aktivitu užívají, rychleji se naučí jazyku, který je cílem v dané hodině, a mimo to rozvíjíme i pozitivní přístup k učení se jazyku, který je snad jednou z nejcennějších věcí, které by měl učitel prvního stupně dětem předat. Toto motto mějme na paměti a podívejme se na zařazení anglického jazyka jako předmětu do systému školního vzdělávání.

2.1.3 Anglický jazyk v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

V následujícím textu se budu věnovat Rámcovému vzdělávacímu programu pro základní vzdělávání (dále jen Rámcový vzdělávací program), jaké vymezuje výstupy v anglickém jazyce pro žáka prvního stupně. O Rámcovém vzdělávacím programu jste již určitě slyšeli, nahradil dřívější osnovy, vzdělávací programy Národní, Základní a Obecná škola. Obsahuje devět vzdělávacích oblastí, které určují výstupy, tedy jaké znalosti, schopnosti a dovednosti by si žák měl ze základní školy odnést. Tyto výstupy

⁷ PHILLIPS, S.: *Young Learners*, 1993, str. 7

jsou rozděleny do tří období, pro první stupeň jsou to období dvě, druhý stupeň je brán komplexně jako jeden celek. Dále také obsahuje klíčové kompetence, které *představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti,*⁸ a průřezová témata, která se týkají aktuálních problémů a mají pomoci *rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.*⁹

Anglický jazyk je zařazen do vzdělávací oblasti s názvem Jazyk a jazyková komunikace, která je dále rozdělena do třech oborů vzdělávání, a to Český jazyk a literatura, Cizí jazyk a Další cizí jazyk. My předpokládáme učení anglického jazyka na prvním stupni jako učení se prvnímu cizímu jazyku, budeme se tedy pohybovat ve vzdělávacím oboru Cizí jazyk. Tento obor popisuje Rámcový vzdělávací program následovně: *Cizí jazyk a Další cizí jazyk přispívají k chápání a objevování skutečností, které přesahují oblast zkušeností zprostředkovaných mateřským jazykem. Poskytují živý jazykový základ a předpoklady pro komunikaci žáků v rámci integrované Evropy a světa. Osvojování cizích jazyků pomáhá snižovat jazykové bariéry a přispívá tak ke zvýšení mobility jednotlivců jak v jejich osobním životě, tak v dalším studiu a v budoucím pracovním uplatnění. Umožňuje poznávat odlišnosti ve způsobu života lidí jiných zemí i jejich odlišné kulturní tradice. Prohlubuje vědomí závažnosti vzájemného mezinárodního porozumění a tolerance a vytváří podmínky pro spolupráci škol na mezinárodních projektech.*¹⁰

Obsah vzdělávacího oboru Cizí jazyk je pro první stupeň rozdělen do dvou období, jak již bylo zmíněno. V prvním období, tj. v prvním až třetím ročníku, se očekává, že *žák vyslovuje a čte foneticky správně v přiměřeném rozsahu slovní zásoby, rozumí jednoduchým pokynům a větám, adekvátně na ně reaguje, rozlišuje grafickou a mluvenou podobu slova, pochopí obsah a smysl jednoduché, pomalé a pečlivě vyslovované konverzace dvou osob s dostatkem času pro porozumění, používá abecední slovník učebnice.*¹¹

Ve druhém období prvního stupně, tj. ve čtvrtém a pátém ročníku, jsou očekávané výstupy rozděleny do tří kategorií – receptivní řečové dovednosti, tj. jak žák rozumí výrazům a větám v anglickém jazyce a zda umí používat autentické materiály

⁸ RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, 2007, str. 14

⁹ RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, 2007, str. 100

¹⁰ RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, 2007, str. 20, 21

¹¹ RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, 2007, str. 26

a slovníky, produktivní řečové dovednosti, tj. jak se písemně vyjadřuje a hovoří po předchozí přípravě v anglickém jazyce, a interaktivní řečové dovednosti, tj. jak zvládá jednoduchou konverzaci v anglickém jazyce. Zaměří-li se na problematiku slovní zásoby, ta je v Rámcovém vzdělávacím programu vymezena učivem o slovní zásobě a tvoření slov. Žáci na prvním stupni se mají seznámit se synonymy, antonymy a slovním významem slov v kontextu, dále se mají pohybovat v tematických celcích domov, rodina, škola, volný čas a zájmy, oblékání, nákupy, příroda a počasí, tradice a zvyky, svátky a také důležité zeměpisné údaje.¹²

Jak je vidět, Rámcový vzdělávací program přesně neurčuje, co se má žák naučit. Určuje témata a okruhy, ve kterých by se žáci měli orientovat, o kterých by měli umět hovořit a utvořit si alespoň krátkou slovní zásobu. Je tedy na učiteli, jakou slovní zásobu, kolik nových výrazů a jak náročných, zvolí. Co se týče očekávaných výstupů, klade Rámcový vzdělávací důraz na foneticky správnou výslovnost slovní zásoby a rozlišování psané a mluvené podoby a s tím související správné čtení. Více se slovní zásobě budu věnovat v následující kapitole.

2.2 Slovní zásoba

Slovní zásoba je dle mého názoru jednou z nejdůležitějších součástí učení se novému jazyku. Bez tzv. „slovíček“ bychom asi těžko sestavovali věty nebo se domluvili, samozřejmě pokud se nechceme domlouvat pantomimicky, tedy beze slov. Tento názor se mnou sdílí i autor knihy *Vocabulary* Michael McCarthy¹³, který v úvodu své knihy uvádí, že beze slov, která vyjadřují široký okruh významů, nemůžeme smysluplně komunikovat. Tím posouvá znalost slovní zásoby na přední pozice v učení se cizímu jazyku před gramatiku, kterou bychom však také neměli opomíjet. Dále také zmiňuje důležitost učení se slovní zásobě systematicky se všemi zásadami učení se cizímu jazyku.

Slovní zásobou v jazyce se tedy rozumí všechna slova, která se v daném jazyce používají. Slovo je v každém jazyce na statisíce, možná i více, záleží na bohatosti jazyka. V anglickém jazyce se jedná přibližně o stovky tisíc, jak uvádí Michael McCarthy¹⁴ v již zmíněné publikaci. Při učení se slovní zásobě v cizím jazyce se setkáváme

¹² RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, 2007, str. 26, 27

¹³ MCCARTHY, M. *Vocabulary*, 1990, Introduction iix

¹⁴ MCCARTHY, M. *Vocabulary*, 1990, str. 3

s jednotlivými výrazy a frázemi, které nesou své významy. Výrazy bereme jako samostatně stojící jednotku mající nějaký význam. Fráze se skládá z více výrazů, které nelze od sebe oddělit tak, abychom zachovali původní význam. O významu slov se šířeji rozepíšu v následující podkapitole.

2.2.1 Co musí žák znát o novém výrazu

Jak jsem již zmínila, nejdůležitější k naučení se novému slovu v cizím jazyce je pochopení významu slova. **Význam slova** nám udává bližší určení, co daný výraz znamená, jak ho chápeme, co označuje, v jaké souvislosti se užívá.¹⁵ Vysvětlení významu slova je odlišné a záleží hlavně na tom, zda se jedná o slovo vyjadřující něco abstraktního či konkrétní, věc nebo činnost. Od toho se odvíjí metody prezentace slovní zásoby, kterým se budu věnovat podrobněji v následující kapitole.

Neméně důležitou součástí v učení se novému slovu je jeho **výslovnost**. V angličtině se slova nevyslovují přesně tak, jak se píše, jako je tomu v českém jazyce. Toto může být zpočátku pro děti problematické, proto se doporučuje nejprve naučit děti výslovnosti, než se jim ukáže psaná forma výrazu. Je velice důležité, aby učitelova výslovnost byla co nejpřesnější a bylo mu co nejlépe rozumět, aby děti dokázaly kopírovat učitelovu výslovnost co nejvěrněji, tedy správně, protože pozdější přeučování špatné výslovnosti by bylo velice obtížné. Se správnou výslovností nového slova souvisí naučení se přízvuku. V českém jazyce je přízvuk vždy na první slabice, zatímco v jazyce anglickém je přízvuk pohyblivý, klade důraz v různých slovech na různou slabiku. Proto je opět důležité, aby učitel kladl důraz na správnou slabiku a výrazně, ovšem všeho moc škodí, nesmí se to s výrazností moc přehánět.¹⁶

Jak jsem již zmínila, nejprve by se žák měl seznámit se zvukovou stránkou slova, poté s formou psanou. S psanou formou se žák seznamuje prostřednictvím učebnice či na tabuli prostřednictvím učitele. Zde je důležitý tzv. *spelling*, který vyjadřuje pořadí písmen ve slově za sebou, můžeme překládat jako **pravopis**. Toto může být v anglickém jazyce dalším problémem pro začínající s anglickým jazykem. Zatímco v českém jazyce mají jen málokterá slova zdvojené souhlásky a samohlásky, většinou se

¹⁵ MCCARTHY, M. Vocabulary, 1990, str. 46 – 48

¹⁶ SLATERY, M., WILLIS, J. English for Primary Teachers: a handbook of activities and classroom language, 2001

jedná o slova odvozená, v anglickém jazyce je zdvojených souhlásek a samohlásek mnohem více.

Dále je také dobré umět slovo zařadit do systému jazyka, to znamená vědět, o jaký slovní druh se jedná, jaký tvar slova se dítě učí, a samozřejmě také jeho **užití** ve větě a v komunikaci vůbec. Například učíme-li se podstatným jménům, nesmíme opomenout například, jak vypadá tvar množného čísla, zda se slovo v množném čísle vůbec používá apod. Toto zařazení do systému pomáhá dítěti uspořádat si slovní zásobu, organizovat si výrazy v cizím jazyce podobně jako tomu je v jazyce mateřském.

2.2.2 Zavádění slovní zásoby na 1. stupni ZŠ

Již jsem naznačila, jaké náležitosti musí doprovázet každý výraz, který se v anglickém jazyce právě učíme. Nyní bych se zaměřila na metody, kterými se slovní zásoba anglického jazyka zavádí. Na 1. stupni základní školy se jedná převážně o metody demonstrační, především zde demonstruje právě již zmíněný význam slov, a dále metody výkladové, kdy učitel poskytuje výslovnost, přízvuk i pravopis nové slovní zásoby.

Nejzákladnějším způsobem, jak vysvětlit žákovi význam nového výrazu v cizím jazyce, je poskytnutí českého překladu, tedy překladu do jeho mateřského jazyka. Abychom podpořili porozumění významu slova, pokud například žák nezná význam slova ani v mateřském jazyce, doporučuje se znázornit slovo obrázkem nebo vysvětlit, popsat slovo v mateřském jazyce. Podobně hovoří o seznámení se významem slov i V. F. Allen¹⁷ ve své publikaci *Techniques in Teaching Vocabulary*, kde zdůrazňuje, aby učitelé používali při zavádění nového slova v cizím jazyce vždy tři způsoby vypovídající o významu slova, a to pomocí obrázků, vysvětlením v mateřském jazyce žáka a vysvětlením prostřednictvím stručné definice v jazyce cizím, v našem případě anglickém, kdy využívá slov, které žáci již znají a rozumějí jim.

Mimo obrázků se ke znázornění významu slov můžeme použít mnoho dalších způsobů. Pro uvedení příkladu vyjmenuji několik z nich. Slovní zásobu například lidského těla můžeme lehce znázornit na tzv. reálných objektech, jednoduše ukážeme na část těla a pojmenujeme ji anglickým výrazem. Na stejné slovní zásobě se dá použít

¹⁷ ALLEN, V. F. *Techniques in Teaching Vocabulary*, 1983, str. 12

i písnička Hlava, ramena, v anglickém znění *Head and shoulders*, kde žáci zpívají nebo říkají text písně v anglickém jazyce a při tom ukazují na části těla, jejichž název právě vyslovují. Spojuje se zde nejen pojmenovávání reálných objektů, ale také rytmizace, které opět usnadňuje učení se, a zároveň spojení učení s pohybem. Učení pohybem se promítá také v pantomimě, která může pomoci lépe pochopit slovní zásobu týkající se převážně sloves, podle mě je lepší pohyb předvést než použít obrázek, který může být zavádějící. Uvedu příklad, budu pantomimicky předvádět, že lyžuji (anglické sloveso *ski*), předvádím činnost, zatímco na obrázku bych měla nakresleného například lyžaře (anglické podstatné jméno *skier*) – odlišné tvary slov i slovní druhy. Navíc žáci s převahou kinestetického stylu učení, kteří si zapamatují lépe a rychleji věci spojené s pohybem, tuto formu více než uvítají. Dále také mohou žáci sami nakreslit různé předměty, což má hned několik výhod, jak uvádí V. F. Allen¹⁸. Jednou z nich je výhodná cena a usnadnění učitelovy práce, žáci mohou obrázky kreslit například ve výtvarné výchově, dalším přínosem může být to, že zde mohou zazářit i žáci, kteří v jazyce příliš nevynikají, ale jsou dobří v kreslení.

Pro zavedení nové slovní zásoby existuje ustálený postup, který bych shrnula do tří fází podle J. Harmera¹⁹, který ve své publikaci *The Practice of English Language Teaching* zmiňuje učení se podle tzv. PPP – *presentation, practice, production*, což můžeme přeložit jako prezentace, procvičování a produkce nového slova. Začneme tedy od začátku a to prezentací nového slova. Jak již bylo několikrát zmíněno výše, nejdůležitějším a prvním myšlenkovým postupem při učení se novému výrazu v cizím jazyce, je pochopení jeho významu, které je doprovázeno učitelovou správnou a bezchybnou výslovností. Učitel představuje slovo a vyslovuje ho tak, že žáci jsou po této aktivitě schopni přiřadit k slyšenému slovu správný význam, např. obrázek, český překlad apod. Způsobům demonstrace nové slovní zásoby jsem se již podrobněji věnovala. V další fázi se přesuneme do fáze praxe, kde se žáci snaží opakovat po učiteli slovo, samozřejmě co nejpřesněji, se správnou výslovností a s důrazem na správné slabice. Doporučuje se vyslovit nové slovo minimálně třikrát nahlas. Způsoby cvičení výslovnosti mohou být různé, jak uvádí J. Harmer v již zmíněné publikaci. Jedná se o sborové opakování, kdy žáci opakují po učiteli všichni najednou, individuální opakování, kdy po učiteli opakuje pouze vybraný žák sám, nebo cvičení okamžité

¹⁸ ALLEN, V. F. *Techniques in Teaching Vocabulary*, 1983, str. 28

¹⁹ HARMER, J. *The Practice of English Language Teaching*, 2007, str. 66

odezvy, kdy učitel pouhou narážkou zmíní slovo, např. *cinema*, a žák okamžitě reaguje otázkou, např. *Would you like to go to the cinema?*. Poslední uvedený způsob cvičení se převážně využívá v učení se frází. Poté, co žáci zvládnou zopakovat po učiteli slovo správně, ukážeme jim psanou formu slova, nejlépe malými písmeny, avšak pravopisně správně, pokud se ve slově píše na začátku vždy písmeno velké, i my velké písmeno na začátku uvedeme. Nyní už žáci dovedou ke slyšenému slovu přiřadit nejen obrázek, ale i ho sami vyslovit a přiřadit jeho psanou formu.

Jak již bylo řečeno, nesmíme zapomenout zařadit nově naučené výrazy do systému jazyka. Proto v tento moment řekneme žákům stručnou větu, ve které přesně poznají, kde má nový výraz své místo. Této větě se v anglické terminologii říká *illustrative sentence* a pomáhá žákům také upřesnit význam slova. Nyní můžeme také využít třetí typ cvičení výslovnosti výrazu se správným větným důrazem. Systematizace je také spojena s tím, že zpravidla nezavádíme pouze jeden výraz, ale většinou se jedná o určitou skupinu pojmů, které spolu nějakým způsobem souvisí, jsou součástí určitého tématu, například téma *fruit* (orange, apple, pear, banana, lemon, melon, strawberry), *rooms* (living-room, kitchen, bedroom, bathroom, attic, cellar) atd. Tyto skupiny nejsou velké, jedná se o menší počet slov, jež je přizpůsoben věku žáků a možnostem jejich paměti.

Abychom se ujistili, že žáci výrazu opravdu správně rozumí a pochopili ho, přidáme ještě kontrolní otázku týkající se nově naučené slovní zásoby. Můžeme nechat žáky, ať vymýšlejí věty s nově naučenými výrazy a tím se přesuneme do poslední fáze a to fáze samotné produkce. Na závěr si žáci nesmí zapomenout nové výrazy poznamenat do žakovských „slovníčků“ se správným pravopisem, výslovností pomocí fonetického přepisu, českým překladem. U mladších žáků je dobré doplnit text obrázkem²⁰.

Po zavedení slovní zásoby v anglickém jazyce je důležité její zapamatování, procvičení, zautomatizování, aby byl žák schopen nové učivo používat v komunikaci. Procvičování slovní zásoby se budu věnovat v následujícím textu.

²⁰ SCRIVENER, J. Learning Teaching, 2005, str. 240

2.3 Způsoby procvičování slovní zásoby v anglickém jazyce

Po prvním setkání s novými výrazy je pro žáka důležité si je udržet v paměti, a protože opakování je matka moudrosti, poskytneme žákům širokou škálu možností, jak si nově naučený výraz zopakovat různými způsoby. Pro potřeby své diplomové práce jsem způsoby procvičování rozdělila na dvě hlavní části – procvičování prostřednictvím různých jazykových cvičení a procvičování prostřednictvím jazykových her a herních činností.

Před tím, než se blíže podíváme na jednotlivé způsoby procvičování, musíme si ujasnit, co si máme představit pod pojmem procvičování. Odpověď nabízí Pedagogický slovník, který definuje procvičování jako *činnost žáka spočívající v opakovaném vykonávání kognitivních či senzomotorických činností, které se učí. Cílem není jen zdokonalovat se v dané činnosti, nýbrž umět ji samostatně, promyšleně používat i za měnících se podmínek.*²¹ I z tohoto důvodu bychom měli žákům poskytovat co nejširší okruh příležitostí k procvičování, ať už prostřednictvím různých cvičení, herních činností nebo jinak. Lepší název pro procvičování jazykových dovedností je podle mého názoru pojem opakování, jež je definován jako *reprodukováná, vědomá, aktivní činnost žáka s probraným či prostudovaným učivem, jejímž cílem je vštípit si ho, uchovat v paměti celou strukturu učiva, umět si ji vybavit, bezchybně provést a prakticky využívat.*²² Avšak pro účely této diplomové práce budu oba pojmy užívat jako synonyma.

O způsobech opakování hovoří J. Scrivener²³ ve své publikaci *Learning Teaching*, kde shrnuje opakování slovní zásoby těmito hesly: diskuse, komunikativní aktivity a hra v roli požadující slovní vyjadřování a využití slovní zásoby v písemném projevu. V těchto heslech je podle mého názoru obsaženo procvičení všech řečových dovedností, tj. psaní, výslovnost, čtení i poslech, což také považuji za důležité pro dokonalé procvičení nově naučeného jazyka.

²¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. Pedagogický slovník, 2009, str. 180

²² PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. Pedagogický slovník, 2009, str. 146

²³ SCRIVENER, J. *Learning Teaching*, 2005, str. 236

2.3.1 Jazyková cvičení na procvičení slovní zásoby

Než se dostaneme k tomu, jaká existují cvičení pro procvičování slovní zásoby anglického jazyka, vysvětlíme si, co pojem cvičení obnáší. Pedagogický slovník definuje cvičení jako *didaktický prostředek sloužící k řízenému provádění nějaké činnosti učícím se subjektem. Cílem je upevňovat vědomosti či dovednosti, zautomatizovat návyky. Součástí cvičení je instrukce objasňující způsob jeho provedení. Propracovaný systém cvičení byl vyvinut zvláště v jazykových předmětech.*²⁴

Jak je řečeno v definici, cvičení jsou propracována zvláště pro zdokonalování žáků v jazycích, tedy jak v jazyce českém, mateřském, tak v jazyce cizím, tedy anglickém. Hlavním smyslem cvičení je opakování a zdokonalování již naučené problematiky jazyka, jež povede k úplnému osvojení a zautomatizování naučeného. Cvičení mohou mít různé cíle a podle toho jsou orientována na různé složky jazyka, např. na gramatiku, porozumění textu, slovní zásobu apod.

V další části se budu zabývat klasifikací právě jazykových cvičení zaměřených konkrétně na procvičování slovní zásoby v anglickém jazyce. Existuje mnoho různých cvičení z učebnic anglického jazyka, která mohou žáci vykonávat samostatně. J. Scrivener²⁵ uvádí cvičení typu spojování slova a obrázku, který vyjadřuje jeho význam, spojování dvou částí slov, počáteční slabiky a konečné slabiky, spojování jednoho slova s jiným, kdy se tvoří synonyma, antonyma, nebo se tvoří skupiny příbuzných slov, vyplňování křížovek, diagramů, mezer ve větách, nebo klasifikace slov do tabulky podle určitého specifika, například podle stejné výslovnosti samohlásek, tematického zařazení apod. Tyto aktivity se samozřejmě dají převést i ke společné práci celé třídy či skupin, stačí jen trochu pozměnit organizaci práce nebo metodu. Dala by se použít třeba metoda soutěže, která je u dětí v mladším školním věku velice populární.

Při práci se slovní zásobou musíme žákům poskytnout příležitost jak k ústnímu procvičení, tj. jak slovo zní, jak se řekne, tak k procvičení psané formy výrazu. Následující typy cvičení se zaměřují převážně na čtení a psaní, kde žáci používají nové výrazy samostatně stojící, daleko od jakéhokoliv kontextu. Například podněcuje žáky, aby přiřazovali skupiny slov s obrázky, vyhledávali slovní výraz, který neznají,

²⁴ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E. a MAREŠ, J. Pedagogický slovník, 2009, str. 37

²⁵ SCRIVENER, J. Learning Teaching, 2005, str. 237

v anglicko-českém slovníku, vysvětlili nový výraz spolužákovi, vyplňovali cvičení v pracovním listě ve dvojicích, kontrolovali a porovnávali si odpovědi z pracovního listu, psali ve skupinách vlastní otázky k danému tématu, používali nové výrazy v kvízu mezi týmy²⁶ apod.

Na závěr bych si dovolila uvést vlastní klasifikaci cvičení pro slovní zásobu, které jsem vytvořila na základě seznámení se s několika pracovními sešity anglického jazyka určenými pro první stupeň základní školy. Klasifikace vychází ze čtyř hlavních bodů, které by žáci měli o naučeném výrazu znát. U každého z nich je několik příkladů zadání úkolu. Tato klasifikace je velmi podobná s předchozími a v mnohých bodech se shoduje. Jedná se o cvičení orientovaná na význam slov, například cvičení říkající: Přiřaď k obrázku jeho pojmenování. Přelož z češtiny do angličtiny či naopak. Utvoř skupiny slov. Napiš slovo opačné od uvedeného slova. Dále pak cvičení orientovaná na pravopis, která mohou být uvedena těmito pokyny: Najdi ukrytá slova. Najdi slova v osmisměrce. Vylušti křížovku. Spoj správně obě části slov. Vylušti uvedenou přesmyčku. Doplň chybějící písmeno ve slově. Napiš správně diktovaná slova. Poslední dvě jsou cvičení orientovaná na užití, jazykový systém, týkající se například doplnění slova správně do věty/textu, a cvičení orientovaná na výslovnost, například: Přiřaď správný výraz k fonetickému přepisu. Hledej rýmující se výrazy.

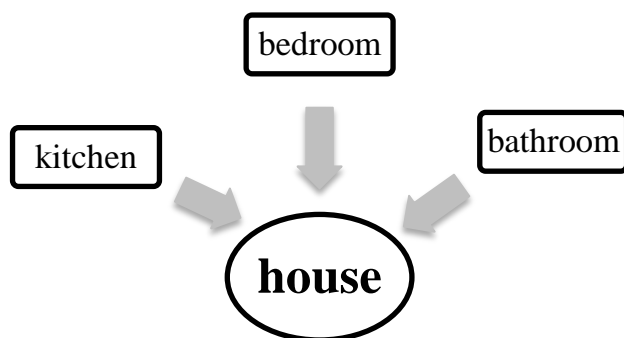
Jelikož cvičení nejsou hlavním tématem této diplomové práce, nebudu je již více rozebírat. Neodpustím si však ještě uvést příklad alespoň jedné aktivity, která je podle mého velice důležitá při procvičování slovní zásoby, slouží převážně k její organizaci, pochopení kontextu a významu a snadno se dá proměnit v herní činnost.

Pojmová mapa

O tvoření pojmových map v anglickém jazyce jsem čerpala od autora J. Harmera.²⁷ Pojmovou mapu tvoříme tak, že ve středu mapy máme slovo nadřazené, neboli název nějakého tématu, např. *house*, a k němu budeme připojovat slova podřazená. Žáci přemýšlí nad pojmem *house*, snaží se vzpomenout na názvy místností v něm a připojují je k prvotnímu, nadřazenému výrazu, jak můžete vidět na obrázku č. 1.

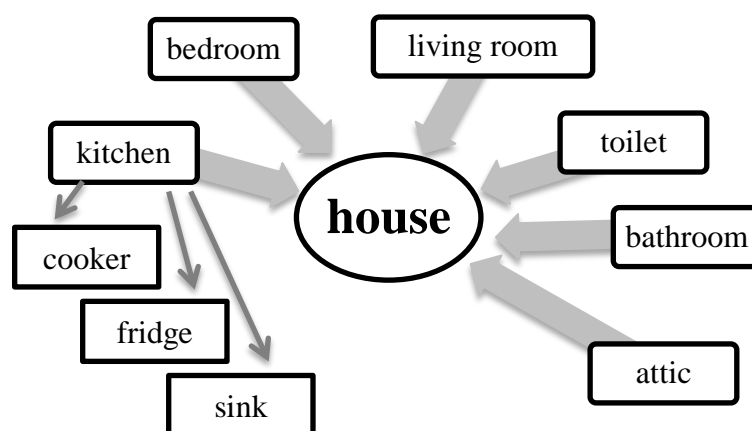
²⁶ SCRIVENER, J. Learning Teaching, 2005, str. 238

²⁷ HARMER, J. The Practice of English Language Teaching, 2007, str. 235

Obr. 1: Tvorba pojmové mapy

Po této činnosti samozřejmě nekončíme, ke každé místnosti můžeme připojit další výrazy, které blíže určují místnosti, napsat, co místnosti obsahují, nábytek a jejich další vybavení pro ně typické, jak je znázorněno na obrázku č. 2.

Obr. 2: Rozšířená pojmová mapa

Toto cvičení můžeme provádět společně jako celá třída na tabuli nebo vytvoříme skupiny, které se zaměří na jednotlivé místnosti v domě, poté proběhne společná kontrola a diskuze nad správností splnění úkolu. Forma skupinové práce může být jakousi soutěží mezi jednotlivými skupinami, kdy se každá skupina snaží sepsat co nejvíce výrazů vážících se k danému tématu, v našem případě přiřazené místnosti. Při skupinové práci můžeme žákům dát k dispozici slovníky, učí se tak vyhledávat, což je i jedním z cílů výuky anglického jazyka na prvním stupni základní školy. Výhodou skupinové práce je také to, že žáci se mohou dozvědět nové výrazy od svých spolužáků, nejen, že si opakují, ale také se něco nového mohou naučit. Učitel prochází kolem a sleduje dění ve třídě, snaží se neradit výrazy, pouze napovídat, jak k nim žáci mohou

dojít. Při této činnosti si žáci opakují jednak psanou formu slova, tak jeho výslovnost a zařazení do kontextu, tématu. Na konci této aktivity vznikne žákům ucelený přehled slovní zásoby na dané téma.

Na závěr této podkapitoly bych ráda připomněla to, co jsem již zmiňovala u klasifikace cvičení. Všechna uvedená cvičení, ať už se jedná o spojování pojmů s obrázky na základě významu, přes křížovku, až k vytváření pojmové mapy, se dají snadno přeměnit v herní činnost, stačí jen pozměnit organizaci práce. Například můžeme nechat žáky vytvářet pojmovou mapu v menších skupinách, přidáme-li prvek soutěživosti, kdy zadáme omezený čas pro práci a na konci budeme hodnotit, která skupina vymyslela nejvíce správných pojmů k danému tématu, vznikne nám z běžného cvičení soutěživá hra. Nyní opustím část věnovanou procvičování pomocí cvičení a v další části textu se budu věnovat hrám a herním činnostem, jež jsou podstatou této práce.

2.3.2 Hry a herní činnosti na procvičení slovní zásoby

Mimo různá cvičení existují samozřejmě také hry a různé herní činnosti, které, jak jsem již zmínila na začátku této práce, jsou pro děti, zvláště předškolního a mladšího školního věku, typické a jsou spojovány s celým dětstvím. V následujícím textu se zaměřím na hru spontánní a didaktickou, na funkci didaktické hry ve výuce anglického jazyka, přiblížím pojem jazyková hra a uvedu její stručnou klasifikaci.

Spontánní dětská hra

Spontánní dětskou hru si jistě každý z nás dovede představit. Hra je činnost typická pro dětský věk, i když nás doprovází celý život. *V obecném pojetí lze hru chápat jako soubor seberealizačních aktivit jedinců nebo skupin, které jsou vázány danými a smluvenými pravidly a jejichž primárním cílem není ani materiální zájem či užitek.*²⁸ Zjednodušeně lze říci, že hra je činnost spojená s pravidly, obsahující cíl a prvek zábavy.²⁹

Zaměříme se blíže na spontánní hru žáků třetího ročníku základní školy, tedy osmiletých dětí. Pražská skupina školní etnografie definuje následující specifika hry

²⁸ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. Pedagogika pro učitele, 2007, str. 207

²⁹ HADFIELD, Jill. Elementary Vocabulary Games: a collection of vocabulary games and activities for elementary students of English, 1998, str. 4

osmiletých dětí: Hra je na svém vrcholu, děti mají bohatý repertoár. Neexistují intelektuální problémy pro zvládnutí jakékoliv hry formalizovaného typu, tj. her vybudovaných na základě závazných pravidel. Zdokonaluje se hra na principu mimiker, hra v roli. Roste význam slovesné složky her. Hry obsahují kontext, řeší se jimi například záležitosti určité dětské skupiny. Děti se uzavírají do své herní – dětské skupiny, nemají zájem si hrát s mladšími či staršími dětmi. Děti již nepočítají s dospělým (učitelem) jako se spoluhráčem.³⁰ Výše uvedené body bychom měli mít na paměti, pokud vybíráme hru pro účely didaktické, tedy hru didaktickou, která využívá silné motivace účastníků ve výchovně vzdělávacím procesu. Pojdme se teď blíže podívat na hru didaktickou.

Didaktická hra

Pedagogický slovník definuje didaktickou hru jako *analogii spontánní činnosti dětí, která sleduje didaktické cíle. Má svá pravidla, vyžaduje průběžné řízení, závěrečné vyhodnocení. Její předností je stimulační náboj, neboť probouzí zájem, zvyšuje angažovanost žáků na prováděných činnostech, podněcuje jejich tvořivost, spontaneitu, spolupráci i soutěživost, nutí je využívat různých poznatků a dovedností, zapojovat životní zkušenosti.*³¹ Z uvedeného vyplývá, že didaktická hra je jednou z metod motivace žáků k činnosti, která se vyznačuje zvýšenou aktivitou žáků v činnostech, ve kterých si žáci opakují naučené dovednosti, schopnosti a poznatky, nebo je zdokonalují, při dodržování určitých daných pravidel. Důležitou složkou je také závěrečné hodnocení aktivity, které bychom neměli opomíjet.

Zvláštním druhem didaktické hry je hra soutěživá, která je hrou didaktickou s rozdílem v jejím ukončení – soutěživá hra končí vždy vítězstvím jednotlivce či skupiny. *Tyto hry zvyšují spád aktivit, spojují přirozeně pojímanou a nezbytnou dělbu práce uvnitř skupin se silnou zainteresovaností na konečném výsledku. Pro vítězství skupiny a pro posílení vlastního statusu je jednotlivec schopen značné mobilizace sil,*³² zvýšení aktivity a snažení. Zjednodušeně tedy můžeme hry rozdělit na hry soutěživé,

³⁰ PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE: Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy, 2005, str. 502, 503

³¹ PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. Pedagogický slovník, 2001, str. 43

³² VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. Pedagogika pro učitele, 2007, str. 207

kde každý hráč nebo soutěžní tým chce dosáhnout cíle jako první a stát se vítězem, a hry kooperativní, kde hráči nebo týmy spolupracují na dosažení společného cíle.³³

Didaktické hry ale můžeme třídit podle mnoha různých hledisek, například *podle doby trvání (krátkodobé, dlouhodobé), podle místa, kde se odehrávají (ve třídě, mimo třídu), podle druhu převládajících činností (osvojování vědomostí, osvojování pohybových dovedností, osvojování intelektových dovedností apod.), podle toho, kdo je připravuje (žáci, učitel, jiné osoby),*³⁴ podle toho, v jaké oblasti vzdělávání se pohybujeme (matematické, přírodovědné, jazykové hry atd.) a mnoho dalších.

Užití her a herních činností v anglickém jazyce

Jak jsem naznačila v dělení didaktických her, jedním z možných druhů těchto her mohou být hry jazykové. Jazykové hry jsou, podobně jako jazyková cvičení, vyučovacím prostředkem využívaným ve výuce jazyků, tedy i ve výuce jazyka anglického. Didaktické hry v anglickém jazyce se používají ze stejných důvodů jako v jiných předmětech, tj. ke vzbuzení zájmu dětí k danému předmětu a právě probíranému učivu. Jak již bylo řečeno, hraní her rozvíjí u dětí schopnost kooperace, soutěživost a umění prohrávat.³⁵

Možná si říkáte, že příprava takových her je pro učitele velice náročná, už jen výběr a plánování hry, následně i samotné její provedení, tak proč jen nerozdat pracovní listy, neotevřít pracovní sešity a nenechat děti vyplňovat. Nad touto otázkou se zamýšlí P. Watcyn-Jones ve své publikaci *Vocabulary Games and Activities for Teachers*³⁶, kde říká, že náročná příprava her rozhodně stojí za tu námahu ve srovnání s tím, co hry při učení se jazyku žákům přináší. Učení prostřednictvím her je více aktivní než při práci na pracovních listech, žáci jsou více zapojeni, vtaženi do učení a podle autorčiných zkušeností se i zapamatování probírané látky u žáků hodně zvyšuje. Učební proces se tak stává dynamičtější a příjemnější. S názorem P. Watcyn-Jones plně souhlasím a její tvrzení si ověřím v praktické části této diplomové práce.

³³ HADFIELD, Jill. *Elementary Vocabulary Games: a collection of vocabulary games and activities for elementary students of English*, 1998, str. 4

³⁴ VALIŠOVÁ, A., KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*, 2007, str. 207

³⁵ PHILLIPS, S.: *Young Learners*, 1993, str. 85

³⁶ WATCYN-JONES, P.: *Vocabulary Games and Activities for Teachers*, 1993, Introduction

George M. McCallum³⁷ uvádí ve své publikaci 101 word games, mimo již několikrát zmiňované důvody týkající se motivace žáků, osm důvodů, proč používat hry a herní cvičení v hodinách anglického jazyka. Za prvé hry zaměřují pozornost žáků na specifickou strukturu, gramatiku a slovní zásobu. Za druhé mohou sloužit k upevnění, zopakování a obohacení jazyka. Dále umožňuje rovnost pomalých i rychlejších žáků. Mohou být upraveny tak, aby odpovídaly věku a jazykové úrovni žáků. Podílejí se na atmosféře zdravé soutěživosti a poskytuje prostor pro kreativní užití přirozeného jazyka v nestresující situaci. Mohou být použity v jakékoliv jazykové situaci a se všemi jazykovými dovednostmi – čtení, psaní, mluvení nebo poslech. Poskytují učitelům okamžitou zpětnou vazbu. A v neposlední řadě zajišťují maximální účast žáků s minimálními zásahy učitele. Z výše uvedeného vyplývá, že hry a herní činnosti jsou v mnoha ohledech velice vhodné při výuce anglického jazyka, speciálně pro jejich přizpůsobivost všem možným složkám jazyka.

Podívejme se konkrétně na jazykové hry, které jsou důležité převážně pro rozvoj komunikace v jazyce. Jejich účelem je mimo jiné i procvičení slovní zásoby, tj. výrazů a frází vyskytující se v daném jazyce. Jazykové hry definuje J. Hadfield jako hry, jejichž cílem je jazyková přesnost, tedy produkce správné struktury jazyka, nebo v případě her zaměřených konkrétně na slovní zásobu zapamatování si správného tvaru výrazu.³⁸ Při procvičování slovní zásoby v anglickém jazyce patří mezi jedny z důležitých her jazykové hry na paměť a hry, při kterých žáci hádají, anglicky se nazývají *memory games* and *guessing games*.³⁹

Na závěr této kapitoly se podívám na klasifikaci jazykových her podobně, jako tomu bylo u cvičení. Pavel Houser uvádí ve své publikaci Hry se slovy a jazykem následující tři dělení jazykových her podle zapojení účastníků hry, podle výsledku hry a podle řešení hry. Podle zapojení účastníků do hry se dále rozlišují například hry individuální, např. křížovka či osmisměrka, hry kontaktní (anglicky face-to-face), např. slovní fotbal, a hry dopisové, např. bingo. Dále můžeme jazykové hry rozdělit podle výsledku do dvou skupin a to na hry s nulovým součtem, to znamená, že výsledky lze seřadit od

³⁷ MCCALLUM, George P. 101 word games for students of English as a second or foreign language, 1980, Introduction

³⁸ HADFIELD, Jill.: Elementary Vocabulary Games: a collection of vocabulary games and activities for elementary students of English, 1998, str. 4

³⁹ SLATERY, M., WILLIS, J. English for Primary Teachers: a handbook of activities and classroom language, 2001, str. 49

lepších k horším, a hry s nenulovým součtem, které obnáší sebezpoznavací a asociační testy, není zde vítěze ani poraženého. Nakonec můžeme hry dělit podle jejich řešení na hry formální, kde je řešení sestavené někým jiným, a hry neformální, kde není řešení dané, např. hra scrabble.⁴⁰

Jak si můžete všimnout, mezi hry individuální zařazuje Houser například křížovku. Já řadím křížovku spíše mezi cvičení, jelikož se podle mého názoru jedná o aktivitu, při které nedochází k větší aktivitě či zvýšenému zájmu dětí tak, jako tomu má být u hry. Zároveň vyplňování křížovky dle mého názoru nepodporuje tvořivost a nevede ke spolupráci dětí. Na základě těchto znaků, jež definují hru, se přikláním k tomu zanechat křížovku mezi cvičeními. Proto si dovolím uvést klasifikaci her podobnou klasifikaci cvičení, kterou jsem vytvořila na základě poznatků, jež si žáci o nové slovní zásobě osvojují při jejím učení. Jedná se o hry orientované na význam slov, na pravopis, na výslovnost a na užití v praxi.

Na závěr teoretické části si dovolím shrnout, co jsme se prozatím dozvěděli. Úvodem byl představen žák prvního stupně a jeho typické projevy. Dále se text zabýval anglickým jazykem a jeho zařazením do vzdělávacího programu, blíže byla probána slovní zásoba v anglickém jazyce a způsoby jejího zavádění na prvním stupni. Hluběji se text věnoval procvičování slovní zásoby prostřednictvím cvičení a her či herních činností, ukázal význam hry pro žáka na prvním stupni, popsal hru spontánní a didaktickou. Nyní se přesuneme do praktické části této diplomové práce, kde se bude text zabývat výzkumem zaměřeným na používání her a herních činností při procvičování slovní zásoby anglického jazyka na 1. stupni základní školy.

⁴⁰ HOUSER, P. Hry se slovy a jazykem, 2002, str. 23 – 25

3 Metody výzkumu

Na úvod praktické části představím metody výzkumu. Jednou z metod tohoto výzkumu je dotazování prostřednictvím dotazníku. Dotazování byli učitelé a žáci základních škol. Učitelé byli dotazováni na jejich názor na zařazování her do výuky anglického jazyka a jejich učitelskou praxi s těmito metodami učení, převážně s metodou hry. Žáků jsem se ptala, zda v hodinách anglického jazyka hrají nějaké hry, jak často, zda mají hry rádi a jaké hry ve výuce jazyku patří mezi jejich oblíbené.

Další metodou tohoto výzkumu je experiment, který byl proveden v Masarykově základní škole v Horní Bříze se žáky třídy 3. A. Tento experiment spočívá v užívání her a různých herních činností na procvičování dané slovní zásoby v hodinách anglického jazyka ve zmíněné třídě. Zaměřím se na efektivnost zapamatování si slovní zásoby prostřednictvím her, zda je jejich zařazování do hodin prospěšné v učení se jazyku dětmi mladšího školního věku. Výsledkem experimentu je testování žáků ze slovní zásoby, jež byla prostřednictvím her procvičována. V dalším textu seznámím s podrobnostmi týkajícími se subjektů výzkumu. Nejprve se budu blíže zabývat metodou dotazování, dále pak metodou experimentu.

3.1 Dotazování

Prostřednictvím dotazování jsem zjišťovala, zda se na školách používají hry při výuce anglického jazyka, jak na ně děti reagují, co na hry v angličtině říkají učitelé, a hlavně zda hry opravdu pomáhají žákům mladšího školního věku při učení se anglickému jazyku tak, jak vychází z předchozího textu opřené o odbornou literaturu. Informace jsem získávala prostřednictvím dotazníků, které jsem sama sestavila. V příloze můžete vidět dotazník číslo 1 určený pro učitele a dotazník číslo 2 určený pro žáky. Oba dotazníky jsou v českém jazyce. Žáci v tomto roce s anglickým jazykem teprve začali a s nejvyšší pravděpodobností by neporozuměli, na co se ptám, pokud by byli dotazováni v jazyce anglickém. Učitelé byli dotazováni v českém jazyce proto, aby nedošlo k nepochopení otázek a získané odpovědi byly co nejpřesnější. V následujícím textu blíže seznámím se skupinou učitelů, kteří byli dotazováni na užívání her ve výuce anglického jazyka.

3.1.1 Dotazování učitelů

Jak jsem již zmínila, v této části textu se budu věnovat skupině učitelů, které jsem si vybrala pro svůj výzkum. Dotazník jsem rozeslala prostřednictvím e-mailu do základních škol v Plzni, celkem jsem rozeslala 10 dotazníků do 10 škol. Bohužel se mi žádný nevrátil, proto jsem zvolila jiný postup, a to osobní požádání o pomoc při vypracování praktické části diplomové práce.

Dotazování byli tedy učitelé na čtyřech základních školách v západních Čechách. Přesněji se jedná o Masarykovu základní školu v Horní Bříze, kde byly dotazovány tři vyučující na prvním stupni, ZŠ a MŠ Vejprnice, kde na mé otázky odpověděli tři vyučující (jeden muž, dvě ženy), Tyršovu ZŠ v Plzni, kde byly dotazovány dvě vyučující, a nakonec Základní škola v Aši, kde odpověděl jeden pan učitel. Celkem bylo tedy dotazováno devět vyučujících, což není velký vzorek, ale pro utvoření si představy o užívání her učiteli prvního stupně základní školy pro účely této práce stačí.

Učitelé byli dotazováni v průběhu měsíce února a března 2013. Způsoby doručení dotazníků učitelům byly v různých základních školách odlišné. V Masarykově základní škole jsem dotazníky doručila učitelům osobně, nechala jsem učitelům dostatečný čas na zodpovězení otázek a následně jsem si vyplněné dotazníky osobně vyzvedla. Do zbylých základních škol, do ZŠ ve Vejprnicích, v Aši a v Plzni, byl dotazník doručen zprostředkovaně, prostřednictvím mých přátel, kteří v těchto školách právě vykonávali svoji závěrečnou praxi. Všichni byli osobně požádáni a dostali přesné instrukce k vyplnění dotazníků, jež měli přetlumočit učitelům.

3.1.2 Dotazování žáků

Jak jsem již naznačila, na základních školách jsem se také ptala, jaký názor na hry ve výuce mají žáci a jaké konkrétní hry v hodinách anglického jazyka hrají. Dotazovala jsem se žáků třetího ročníku v Masarykově základní škole v Horní Bříze, kde jsem později prováděla i experiment, a také na Základní škole ve Vejprnicích, abych měla výpovědi i žáků z jiné základní školy pro srovnání. Obě tyto školy jsou menší školy s celkovým počtem žáků nižším než 500 žáků, které mají první i druhý stupeň. Dotazníky vyplnilo dohromady 37 žáků, z toho 19 žáků z Masarykovy základní školy

v Horní Bříze (dále jen hornobřízské ZŠ) a 18 žáků z MŠ a ZŠ Vejprnice (dále jen vejprnické ZŠ).

Dotazování bylo uskutečněno na každé základní škole jiným způsobem a v jinou dobu. V hornobřízské ZŠ jsem žákům vysvětlila a předala dotazník osobně při našem prvním setkání v rámci experimentu v polovině února. Žákům z vejprnické ZŠ byl dotazník doručen opět prostřednictvím mé přítelkyně, která v tu dobu, přesněji začátkem února, vyučovala ve zmíněné třídě anglický jazyk v rámci své závěrečné praxe. Dotazník (viz. příloha č. 2) se skládal z pěti otázek zaměřených na četnost a čas zařazování her učitelem do výuky a oblibu her u žáků. Vyhodnocení dotazování se budu věnovat v kapitole 4.1, kde shrnu odpovědi všech respondentů, jak učitelů, tak žáků. Výpovědi získané z dotazníků mi byly také inspirací při přípravě experimentu, který představím v následujícím textu.

3.2 Experiment

V této podkapitole se budu věnovat výzkumu metodou experimentu, který spočívá v procvičování slovní zásoby s žáky třetího ročníku Masarykovy ZŠ v Horní Bříze prostřednictvím her a herních činností. Představím blíže žáky, se kterými byl experiment prováděn, následně pak prostředek, s jehož pomocí byl výzkum uskutečněn a jež je podstatou celého výzkumu, tedy hry a herní činnosti.

3.2.1 Představení subjektu experimentu

Pro tento experiment jsem si vybrala, jak již bylo řečeno, třídu 3. A Masarykovy základní školy. Tuto konkrétní třídu ve jmenované škole jsem si vybrala, protože jsem se s učitelkou i žáky této třídy již znala, vykonávala jsem zde jednu ze svých praxí v rámci studia v minulých letech. Třídu 3. A navštěvuje celkem 19 žáků, z toho je 12 chlapců a 7 dívek. V tomto uskupení tráví společná dopoledne již od první třídy.

Anglický jazyk jako předmět mají žáci třikrát v týdnu, vždy v pondělí, ve středu a ve čtvrtek druhou vyučovací hodinu. Ve zmíněné škole se ve 3. ročníku s anglickým jazykem jako předmětem teprve začíná, ale mnoho dětí mělo možnost chodit předchozí rok do zájmového kroužku angličtiny, který stále přetrvává a kde, jak mi bylo řečeno paní učitelkou, která je vyučující anglického jazyka v této třídě i vedoucí zájmového

kroužku, si žáci opakují slovní zásobu anglického jazyka převážně prostřednictvím her a různých herních činností nebo zábavných cvičení typu křížovka či osmisměrka. Představila jsem skupinu, v níž byl experiment proveden, nyní se přesuneme k další části a to k přípravě a průběhu experimentu a hrám, které byly ve výzkumu užity.

3.2.2 Příprava a průběh experimentu

Příprava spočívala převážně ve výběru her a herních činností, které bych mohla v procvičování nové slovní zásoby. Setkala jsem se paní učitelkou, abychom prodiskutovali, kterou slovní zásobu mohu pro svůj výzkum použít. Následující týden měla být zavedena nová slovní zásoba týkající se částí těla, konkrétně se jednalo o tyto výrazy: *neck, shoulder, arm, hand, finger, toe, tummy, bottom, back, leg, knee, foot*, včetně jejich podoby v množném čísle (např. výraz *foot* má nepravdělné tvoření množného čísla – *feet*). Neváhala jsem a začala vyhledávat v literatuře hry, které bych mohla k procvičení této slovní zásoby použít. Inspirací mi byly také dotazníky žáků, ve kterých jsem žáky žádala, aby uvedli nějaké příklady her, které hrají v hodinách anglického jazyka. Po vyhledání všech her jsem připravila všechny potřebné pomůcky, které jsem vyráběla sama včetně kreseb.

Experiment započal dne 11. února 2013 a trval dva týdny, měla jsem tedy k dispozici šest vyučovacích hodin. V každé hodině anglického jazyka mi byl vyhrazen čas 10 až 15 minut, kdy jsem s žáky zkoušela různé hry a herní činnosti. V každé hodině byla zařazena jedna či dvě hry podle jejich časové náročnosti. V následující části textu se budu zabývat jednotlivými hrami a herními činnostmi pro procvičení slovní zásoby v anglickém jazyce. Uvedu šest příkladů her či herních činností orientovaných převážně na význam, ale i pravopis či výslovnost procvičovaných výrazů.

3.2.3 Hry užití v experimentu

Pro tento výzkum jsem vybírala hry, které jsou podle mého názoru všeobecně známé, děti je v rodném jazyce často hrají a mají je rády. Některé hry, přesněji tři z níže uvedených, se objevovaly i v dotaznicích žáků či učitelů. Předpokládala jsem tedy, že se žáci v anglickém jazyce s uvedenými hrami již setkali a nebude tedy problém s pochopením herních pravidel.

Během experimentu bylo použito následujících šest her v uvedeném pořadí: *Pairs* neboli pexeso, domino, *What do I spy?*, *Simon says* neboli Kuba řekl, bingo, *Chinese whispers* neboli tichá pošta. Hlavním cílem procvičování byl u hry *Simon says* význam pojmů, hry *pairs*, domino, bingo a *What do I spy?* měly za úkol procvičit mimo významu také pravopis pojmů. Na závěr se hrála hra *Chinese whispers*, jejímž cílem bylo procvičení si významu, pravopisu, ale i výslovnosti pojmů. Pravidla jednotlivých her s konkrétnějšími popisy můžete vidět v přílohách číslo 3, 5, 7, 8, 9, 10 společně se šablonami, které jsem použila při výrobě pexesa a domina, v příloze číslo 4 a 6. V následujícím textu popíši průběh a přípravu testování, které se uskutečnilo na závěr celého experimentu a společně se zpětnou vazbou žáků je vyústěním celé této práce.

3.2.4 Příprava a průběh testování znalostí slovní zásoby žáků

Testování probíhalo poslední hodinu anglického jazyka, kterou jsem strávila s třídou 3. A, dne 21. února 2013 prostřednictvím mnou vypracovaného písemného testu. V testu mi šlo hlavně o zhodnocení pochopení významu a zvládnutí pravopisu slovní zásoby týkající se částí těla, jež jsme procvičovali prostřednictvím her pod mým vedením. Test měl dvě různé verze, abych vyloučila či alespoň minimalizovala možnost opisování žáků jednoho od druhého, v každém testu bylo celkem osm výrazů, čtyři výrazy v každém ze dvou úkolů. Obě testové verze můžete vidět v příloze číslo 11 a 12.

Je nutné zmínit, že během hodin anglického jazyka žáci opakovali slovní zásobu i jinými způsoby než pouze hrami, které jsem vedla já. Zvláště v prvním týdnu žáci procvičovali s paní učitelkou, která je i třídní učitelkou této třídy, slovní zásobu prostřednictvím pracovního sešitu, domácího úkolu spočívajícím v popisu sebe sama a také písničky *Head and shoulders, knees and toes*, kterou žáci zpívali během prvního týdne v každé hodině anglického jazyka. Druhý týden byla zavedena nová slovní zásoba týkající se oblékání a procvičování se zaměřilo hlavně na ni, slovní zásoba týkající se částí těla se procvičovala pouze ve mnou vedených hrách nebo při zkoušení jednotlivých žáků (v jednom týdnu byli ze slovní zásoby zkoušeni dva až tři žáci).

Testování se zúčastnilo celkem 17 žáků z 19, dva žáci již v průběhu prvního týdne onemocněli. Žákům jsem vysvětlila, proč píše test, zmínila jsem, že je pouze pro potřeby mého výzkumu, tudíž nebude známkován a jeho výsledek neovlivní jejich školní hodnocení z anglického jazyka. Tuto informaci přivítali žáci s úsměvem na tváři.

Myslím si, že se pak při testu méně stresovali a mohli uvolněně a bez nátlaku pracovat. Čas na práci jsem nechala tak dlouhý, jak žáci potřebovali, ovšem celkově nezabral test více než deset minut. Nyní se podíváme na poslední a závěrečnou část experimentu, kterou je dotazník dávající mi zpětnou vazbu od žáků na hrané.

3.2.5 Zpětná vazba od žáků

Poslední hodinu po napsání testu, tedy ve čtvrtek dne 21. února 2013, jsem žákům třídy 3. A rozdala ještě krátký dotazník (viz. příloha číslo 13) se čtyřmi otázkami, kterými jsem zjišťovala, zda se žákům hry hrané v rámci experimentu líbily, které se líbily nejvíce a které nejméně. Také mě zajímalo, zda žáci vědí, proč jsme hry v hodinách anglického jazyka hráli, tedy důvod zařazení her do výuky. Žáci měli na vyplnění dotazníku necelých deset minut, v průběhu zodpovídání otázek jsem byla přítomna a žáci se mohli ptát, pokud nějaké otázce z dotazníku neporozuměli.

V předchozím textu jsem popsala cílové skupiny dotazování i experimentu, průběh obou výzkumných metod, seznámila jsem s názvy her a herních činností, jež byly v experimentu užity, a popsala průběh testování žáků ze slovní zásoby. V následující kapitole se budu věnovat vyhodnocení celého výzkumu, shrnu dotazování a interpretuji jeho výsledky a vyhodnotím testování žáků ze slovní zásoby, jež byla procvičována prostřednictvím her a herních činností.

4 Výsledky a komentáře výzkumu

V této kapitole se budu věnovat vyhodnocení výzkumu, shrnutí a interpretaci dotazování a vyhodnocení experimentu, tedy testování žáků ze slovní zásoby procvičované prostřednictvím her a následné interpretaci zpětné vazby získané od žáků prostřednictvím dotazníku.

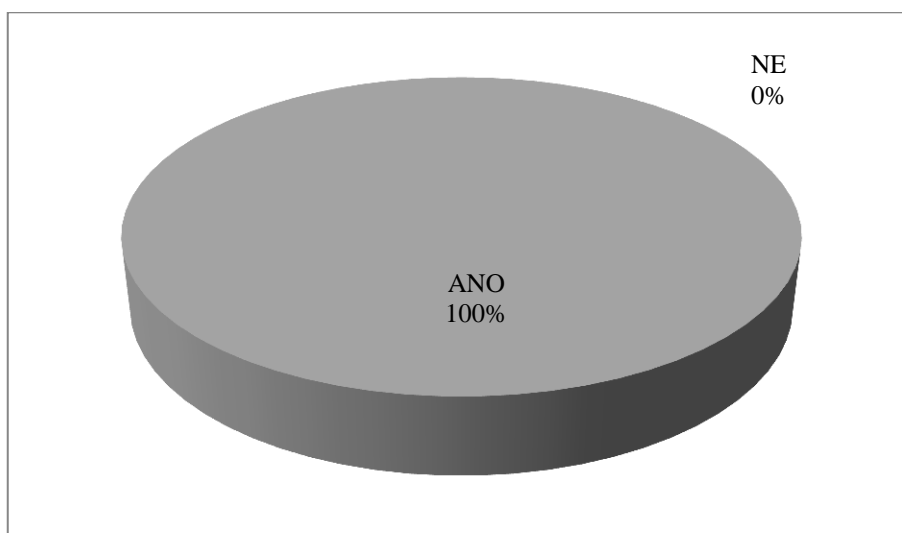
4.1 Vyhodnocení dotazování

Podíváme se na interpretaci a vyhodnocení dotazníků, které byly předloženy učitelům a žákům základních škol. Se subjekty dotazování jsem již seznámila v předešlé kapitole, nyní se budu věnovat přímo jednotlivým otázkám dotazníků a jejich zhodnocení. Nejprve se podíváme na interpretaci dotazníků získaných od učitelů, později vyhodnotím dotazování žáků.

4.1.1 Vyhodnocení dotazování učitelů

V následujícím textu vyhodnotím odpovědi týkající se názoru učitelů na didaktické hry v hodinách anglického jazyka na prvním stupni základní školy. Dozvíme se, jak často vyučující zařazují do výuky hry a z jakých důvodů. Shrnu odpovědi učitelů, které byly získány na základě dotazníků. Vždy uvedu otázku z dotazníku, znázorním odpovědi prostřednictvím grafu, pokud je to možné, vyhodnotím ji a přidám vlastní komentář. Budu vyhodnocovat odpovědi jednotlivých učitelů obecně, tudíž při sestavování grafů nebudu zohledňovat, do které školy učitelé náleží.

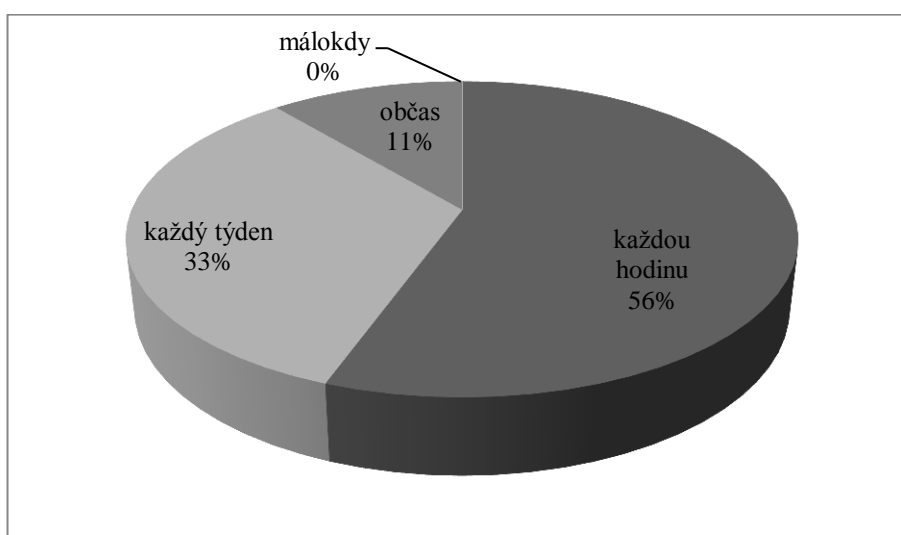
Otázka č. 1: Zařazujete do hodin anglického jazyka hry? Z jakého důvodu?

Obr. 3: Graf zobrazující odpovědi učitelů na otázku č. 1 (v procentech)

Jak je z grafu patrné, 100 % učitelů uvedlo, že do svého vyučování zařazují hry. Na otázku proč však učitelé odpovídali rozdílně. Objevovaly se účely motivační, například zpestření výuky, zábava či radost dětí, ale také didaktické důvody. Hlavním důvodem bylo procvičování slovní zásoby a frází. Zapsán byl také důvod spojený s ulehčením učení prostřednictvím hraní her. Pro zajímavost uvedu, že tento důvod zařazování her do výuky uvedla paní učitelka z vejprnické základní školy.

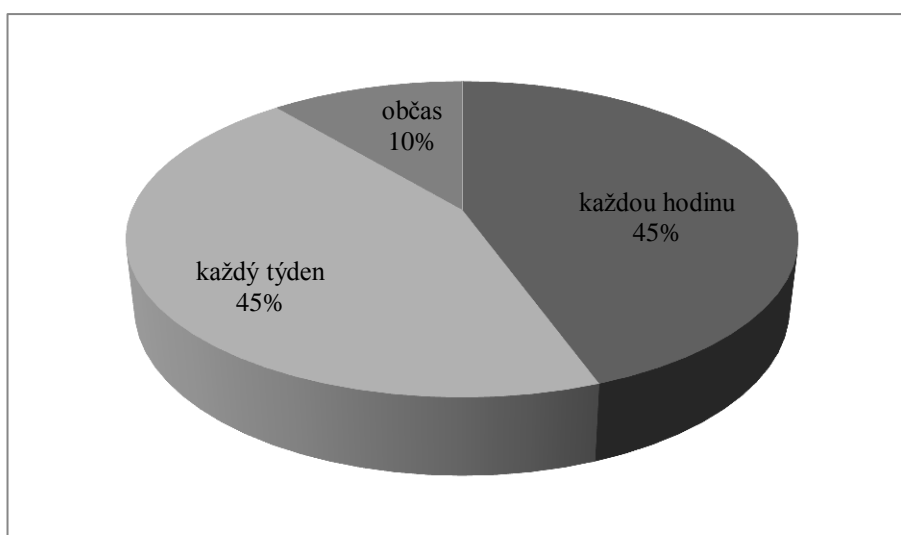
Otázka č. 2: Jak často zařazujete při výuce angličtiny jazykové hry?

Obr. 4: Graf zobrazující odpovědi učitelů na otázku č. 3 v procentech

Jak můžete vidět v grafu, více než polovina učitelů, přesněji 56 % všech dotazovaných učitelů, zařazuje hry každou hodinu anglického jazyka. 33 % učitelů, což odpovídá přibližně 3 z celkového počtu 9 učitelů, zařazuje hry do výuky každý týden. Málokdy zařadí hry do výuky angličtiny 11 % učitelů, to odpovídá jednomu učiteli z devíti. Jsem ráda, že tato otázka přinesla takové výsledky a že většina dotazovaných učitelů do svých hodin anglického jazyka hry zařazuje. Pro zajímavost uvedu, že podle odpovědí z dotazníku zařazují hry nejčastěji učitelé z hornobřizské a plzeňské základní školy.

Otázka č. 3: Zařazujete jazykové hry v angličtině při procvičování slovní zásoby? Jak často?

Obr. 5: Graf zobrazující odpovědi učitelů na otázku č. 3 v procentech

45 % učitelů odpovědělo na tuto otázku, že zařazují hry z důvodů procvičení slovní zásoby každou hodinu. Stejně množství učitelů, tedy 4 učitelé z celkových 9 dotazovaných, odpovědělo, že zařazují do výuky hry z důvodu procvičení každý týden. Pouhých 10 %, tedy jeden vyučující, odpovědělo na tuto otázku možností občas.

Jak můžete vidět při porovnání s předchozím grafem, odpovědi učitelů byly s malými rozdíly téměř totožné jako odpovědi na předchozí otázku. Z toho usuzuji, že hlavním důvodem, proč učitelé do hodin anglického jazyka zařazují hry, je právě procvičování slovní zásoby. Myslím si, že zvláště na prvním stupni je to jedině dobře, chceme přeci vzbudit u dětí zájem o jazyk a motivovat je k učení cizích jazyků.

Otázka č. 4: Jaké hry zařazujete v anglickém jazyce nejčastěji?

Každý z učitelů nabídl mnoho možností, mnoho různých her, jaké do své výuky anglického jazyka zařazují. Uváděli následující hry: pexeso, bingo, karetní hry, piškvorky, kvarteto, slovní fotbal, Kimovy hry, kufr, Kuba řekl, židličkovaná či Logico Piccolo. O některých jsem již slyšela, některé sama znám a používám při vlastním vyučování, některé pro mě byly novinkou jako například aktivita s názvem Logico Piccolo. Po prostudování tohoto souboru aktivit jsem se dozvěděla, že se jedná o *sérii cvičení pro všechny důležité oblasti učiva vyvinuté zkušenými pedagogy*⁴¹. Čili Logico Piccolo sice žáky baví a je to pro ně zpestřením ve výuce, bohužel tato aktivita není hrou, nýbrž cvičením. I tak se mi dostalo dostatečné množství výborných her, které se dají zařadit do hodin z velké škály důvodů a většinou zaberou jen pár minut.

Otázka č. 5: Jak reagují žáci na hry v hodinách anglického jazyka?

Odpovědi na tuto otázku se jen stěží dají znázornit prostřednictvím grafu. Uvedu tedy odpovědi, které se objevovaly v dotaznících. Podle učitelů mají žáci hry velmi rádi, přijímají je s radostí, baví je, chtějí je hrát a chtějí se jich účastnit. Jsem ráda, že teorie, kde jsem hovořila o tom, jak děti v tomto věku tíhnou k hrám, se shoduje s praxí a žáci si hry opravdu užívají, i když jsou součástí výuky a často se při nich musí držet velmi striktních pravidel.

Otázka č. 6: Myslíte si, že hry ulehčují žákům učení se novým výrazům v anglickém jazyce?

100 % učitelů odpovědělo na tuto otázku ano. Někteří z nich dodávají, proč je tomu tak. Dovolím si parafrázovat výpovědi učitelů ze základních škol: „Didaktická hra je nenásilná forma učení, zajímavá a zábavná pro žáky. Vyžaduje zapojení všech žáků, což je také plusem. Dril je však stejně nutný.“⁴² Tímto výrokem bych uzavřela vyhodnocení a interpretaci dotazování učitelů a přesunula se k výsledkům dotazování žáků.

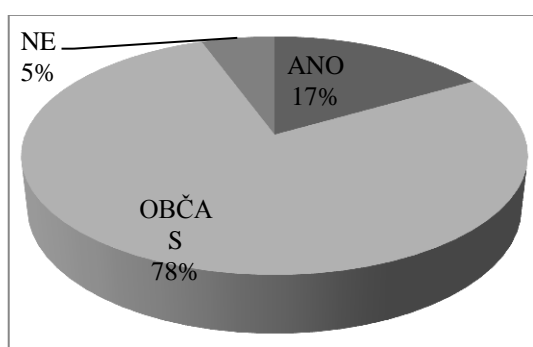
⁴¹ Nakladatelství Mutabene spol. s r. o., http://www.mutabene.cz/logico_piccolo.htm

⁴² Přeformulováno z výpovědí učitelů ZŠ Vejprnice, Masarykovy ZŠ v Horní Bříze, Tyršovy ZŠ v Plzni a ZŠ Aš.

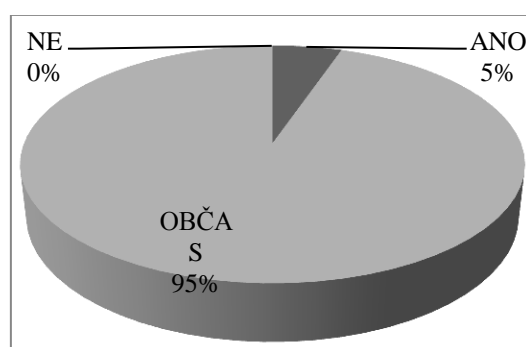
4.1.2 Vyhodnocení dotazování žáků

Nyní shrnu odpovědi žáků vejprnické a hornobřízské ZŠ, kde byli žáci dotazováni převážně na četnost a oblibu hraní her v hodinách anglického jazyka. Dotazníky z každé školy jsem vyhodnocovala zvlášť tak, že žáci hornobřízské ZŠ tvoří jednu skupinu a žáci vejprnické ZŠ tvoří skupinu druhou, jelikož výpovědi jednotlivců ve skupinách se často téměř shodují, zatímco výpovědi obou skupin jsou v mnoha případech velmi odlišné.

Otázka č. 1: Hrajete v hodinách anglického jazyka hry?

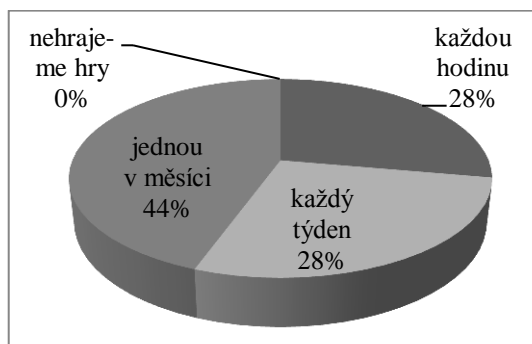
Obr. 6: Graf zobrazující odpovědi na otázku č. 1 žáků z vejprnické ZŠ

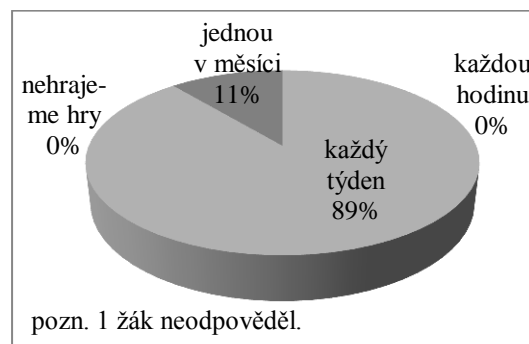
Obr. 7: Graf zobrazující odpovědi na otázku č. 1 žáků z hornobřízské ZŠ

Jak je vidět v grafech, žáci z obou škol se shodli na tom, že hry v hodinách anglického jazyka občas hrají. Odpověď občas uvedlo 78 % žáků vejprnické ZŠ, tedy 14 žáků z celkového počtu 18 žáků, a 95 % žáků z hornobřízské ZŠ, což odpovídá 18 žákům z celkového počtu 19 žáků. Odpověď ano uvedlo 17 % žáků z vejprnické školy, což odpovídá 3 žákům, a 5 % žáků z hornobřízské ZŠ, což odpovídá jednomu žákovi. Zatímco odpověď ne si v hornobřízské ZŠ nevybral žádný žák, ve vejprnické ZŠ se jeden takový žák objevil, což odpovídá 5 % žáků z vejprnické ZŠ, jak můžete vidět v grafu výše. Všimněte si, že odpovědi žáků z hornobřízské ZŠ jsou v této otázce téměř jednotné, pouze jeden žák odpověděl jinak než všichni ostatní, zatímco ve vejprnické škole žáci odpovídali méně jednotně, i když s velkou převahou jedné odpovědi.

Otázka č. 2: Jak často, hraje při angličtině hry?

Obr. 8: Graf odpovědí žáků vejprnické ZŠ na otázku č. 2 v procentech

Obr. 9: Graf odpovědí žáků hornobřížské ZŠ na otázku č. 2 v procentech

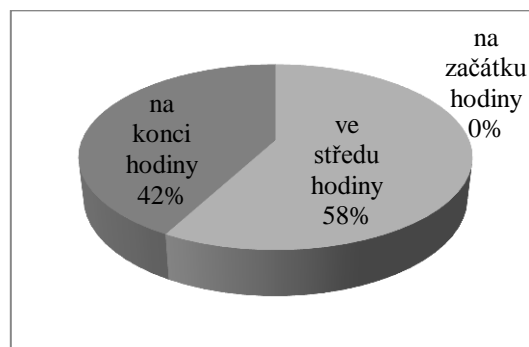
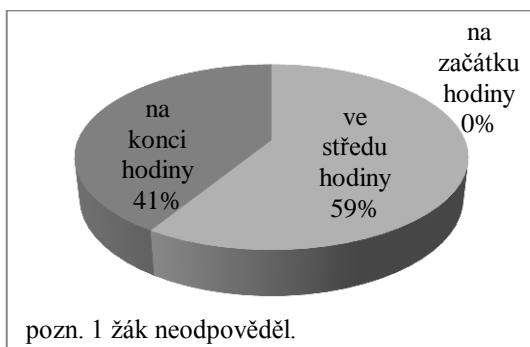
V grafech můžete vidět, že 28 % žáků z vejprnické ZŠ, což odpovídá 5 žákům z celkového počtu, uvedlo, že hrají hry v každé hodině anglického jazyka, v hornobřížské ZŠ si žádný z žáků tuto možnost nevybral. 89 % žáků z hornobřížské školy, což odpovídá 16 žákům z 18, uvedlo, že hrají hry každý týden, zatímco tuto odpověď uvedlo pouze 28 % žáků z vejprnické školy, což odpovídá 5 žákům z celkového počtu. Možnost hraní her jednou v měsíci si ve vejprnické ZŠ vybralo 44 % žáků, což odpovídá 8 žákům z 18, zatímco v hornobřížské ZŠ tuto možnost zvolilo pouze 11 % žáků, což jsou dva žáci z 18. Nikdo z žáků nevedl, že by hry v hodinách anglického jazyka vůbec nehráli. Jeden žák z hornobřížské školy svoji odpověď nevedl, jak je psáno v poznámce v grafu, a nebyl tedy do procentuálního průměru započítán. Jak můžete vidět na první pohled, zde již nejsou odpovědi žáků tak jednotné, jako tomu bylo u předchozí otázky.

Upřímně řečeno touto otázkou jsem si mimo jiné chtěla také ověřit, co pro žáky znamená pojem občas. Jak plyne z výše uvedeného, pro skupinu žáků z hornobřížské ZŠ pojem občas znamená jedenkrát v týdnu, na čemž se shodli téměř všichni žáci. Žáci z vejprnické ZŠ se v této otázce příliš neshodli, nejvíce žáků si pod pojmem občas představuje hraní her jedenkrát za měsíc. Vyskytli se však i odpovědi, které si přímo protirečí, tedy že hrají hry každou hodinu, což podle mého názoru rozhodně neznamená občas.

Je zajímavé srovnat nejen jednotlivé grafy žáků, ale porovnat je i s výpověďmi učitelů, jež jsem shrnula v předchozí podkapitole. Více než polovina učitelů uvedla, že

hry zařazují v každé hodině, zatímco nejčastější odpověď žáků bylo hraní her jednou týdně u žáků z hornobřízské ZŠ a jednou měsíčně u žáků z vejprnické ZŠ. Když se podívám konkrétně na vyučující pouze z těchto dvou škol, vyučující z hornobřízské ZŠ se shodli na zařazování her každou hodinu a vyučující z vejprnické ZŠ spíše na využívání her minimálně každý týden. I tak si můžeme všimnout, že žáci vnímají četnost hraní her jinak než učitelé. Žákům přijde, že hrají hry málo, ačkoliv učitelé tvrdí, že je zařazují téměř do každé hodiny anglického jazyka čili dostatečně často.

Otázka č. 3: Ve které části hodiny hraje většinou hry?

Obr. 10: Graf odpovědí žáků vejprnické ZŠ na otázku č. 3

Obr. 11: Graf odpovědí žáků hornobřízské ZŠ na otázku č. 3

Z uvedených grafů vyplývá, že 59 % žáků vejprnické ZŠ, tedy 10 žáků ze 17 žáků, kteří na tuto otázku odpověděli, a 58 % žáků hornobřízské ZŠ, což odpovídá 11 žákům z celkového počtu 19, odpovědělo na otázku, že hry hrají přibližně uprostřed hodiny anglického jazyka. Dále uvedlo 41 % žáků z vejprnické ZŠ, tedy 7 žáků, a 42 % žáků z hornobřízské ZŠ, tedy 8 žáků, že hrají hry na konci vyučovací hodiny. Odpověď hraní her na začátku hodiny si nevybral žádný žák. Jeden z žáků vejprnické ZŠ odpověď na tuto otázku neuvedl, a proto s ním není počítáno v průměru vyjádřeném procenty.

Většina žáků z obou škol se shodla, že hry v hodinách anglického jazyka hrají nejčastěji uprostřed nebo na konci hodiny. Dalo by se předpokládat, že na konci hodiny zařazují učitelé hry, pokud zbyde nějaký čas, tedy jako aktivitu na vyplnění zbylého času. Nikdo z žáků neuvedl, že by hry hráli na začátku hodiny, kdy se zařazují například zahřívací aktivity, které žáky namotivují, naladí či připraví na další vyučovací hodinu, tedy na anglický jazyk.

Otázka č. 4: Jsi rád/a, když hraje v angličtině hry?

Tuto otázku nebudu graficky znázorňovat, jelikož pro interpretaci výsledku to není nutné. Všichni žáci z obou škol, tedy 100 % všech dotazovaných žáků, v dotazníku odpověděli na tuto otázku ano. To znamená, že hry v hodinách anglického jazyka hrají žáci třetích ročníků rádi. Jinou odpověď jsem od žáků třetího ročníku ani nečekala, vzhledem k tomu, jak jsou děti v tomto věku hravé a soutěživé.

Otázka č. 5: Napiš názvy her, které v hodinách angličtiny běžně hraje.

Stejně jako v předchozí otázce, ani v této otázce nebude k interpretaci výsledků využito grafické znázornění, ovšem ze zcela jiného důvodu. Odpovědi na otevřené otázky se hůře vyhodnocují, proto uvedu odpovědi žáků jednotlivých škol tak, jak se objevovaly v dotaznících. Opět vyhodnotím odpovědi žáků pro každou základní školu zvlášť. Jako první si vezmeme hornobřízskou ZŠ, kde žáci uváděli tyto hry: Kuba řekl, bingo, pexeso, slovní fotbal, anglický počítač, čáp ztratil čepičku, hádej, kdo jsem. Žáci z vejprnické ZŠ uváděli následující aktivity: hry na interaktivní tabuli typu spojování různých obrázků, pexeso, hry z učebnice, křížovka, písničky. Tyto uvedené aktivity jsou sice zpestřením výuky, ale mimo pexeso podle mého názoru nejsou hrou. Je také nutné říci, že žáci z vejprnické ZŠ mají v hodinách angličtiny k dispozici interaktivní tabuli, zatímco žáci hornobřízské ZŠ nikoliv. Myslím si, že interaktivní tabule je určitě ve výuce dobrým pomocníkem, ale podle mého názoru by žáci hry, ať už soutěživé nebo kolektivní, uvítali také s nadšením a byla by to pro ně příjemná změna. Jak jsem již zmínila dříve, některé hry uváděné žáky hornobřízské ZŠ jsem zařadila mezi hry, jimiž jsem s žáky procvičovala novou slovní zásobu týkající se částí těla během experimentu.

Na závěr bych chtěla zhodnotit výsledky dotazování učitelů a žáků. Jak je zřejmé z předchozího textu, žáci jsou nadšeni, že si mohou v hodinách anglického jazyka občas zahrát nějakou hru, při které se rozptýlí a zároveň si odpočinou od školní rutiny. Učitelé hry též podporují, snaží se je do svých hodin zařazovat a věří, že hry ve výuce žákům opravdu pomáhají, ať už jako motivace pro prohloubení zájmu o učivo, nebo pro jejich didaktické účely.

4.2 Vyhodnocení experimentu

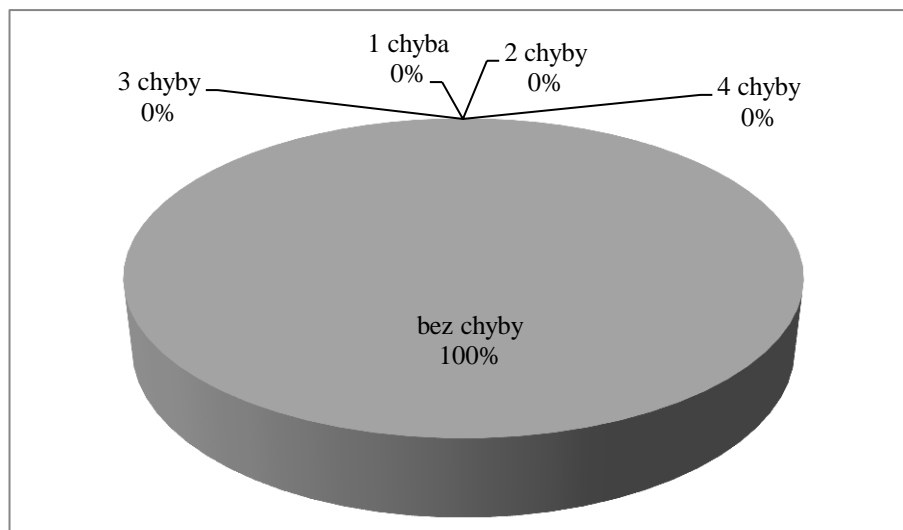
V této části textu zhodnotím závěrečnou fázi experimentu a to testování žáků ze slovní zásoby, jež byla procvičována v průběhu dvou týdnů experimentu, tedy prostřednictvím her a herních činností. Než se tak stane, připomenu výzkumnou otázku, kvůli které byl tento experiment prováděn. Experiment zkoumá, zda procvičování slovní zásoby prostřednictvím her a herních činností je efektivní z hlediska jejího zapamatování si. Čili zda si žáci zapamatují slovní zásobu procvičenou hrami rychleji a lépe. V dalším textu přistoupím k vyhodnocení jednotlivých částí testu a celkovému zhodnocení výzkumu na závěr této kapitoly.

4.2.1 Hodnocení testování žáků

Nyní shrnu výsledky testování žáků. Postupně shrnu obě části testu, nejprve zhodnotím pochopení významu procvičovaných výrazů, poté významu společně s pravopisem výrazu. Každá část bude vyhodnocena zvlášť a na závěr shrnu a vyhodnotím výsledky celého experimentu.

Hodnocení 1. části testu zaměřené na porozumění významu pojmů

V následujících řádcích zhodnotím výsledky první části testu, prvního ze dvou úkolů testu, který byl zaměřen na porozumění významu naučených pojmů. Úkolem žáků bylo spojit anglický výraz s obrázkem, jež zobrazuje jeho význam. Celkem zde byly uvedeny čtyři pojmy a čtyři obrázky.

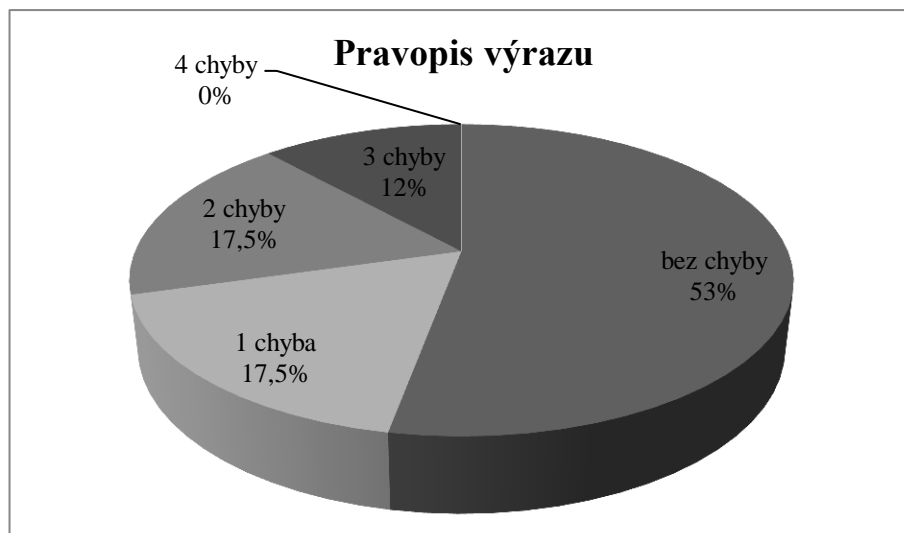

Obr. 12: Úspěšnost žáků v 1. části testu vyjádřená v procentech

Jak je vidět ve výsečovém grafu výše, 100 % žáků neudělalo v první části testu žádnou chybu. Význam výrazu byl procvičován již od samého počátku experimentu a vyskytl se i ve všech ostatních hrách a herních činnostech. Není proto až tak velkým překvapením, že tento úkol u žáků byl zvládnut se stoprocentní správností a žádný z žáků zde nechyboval.

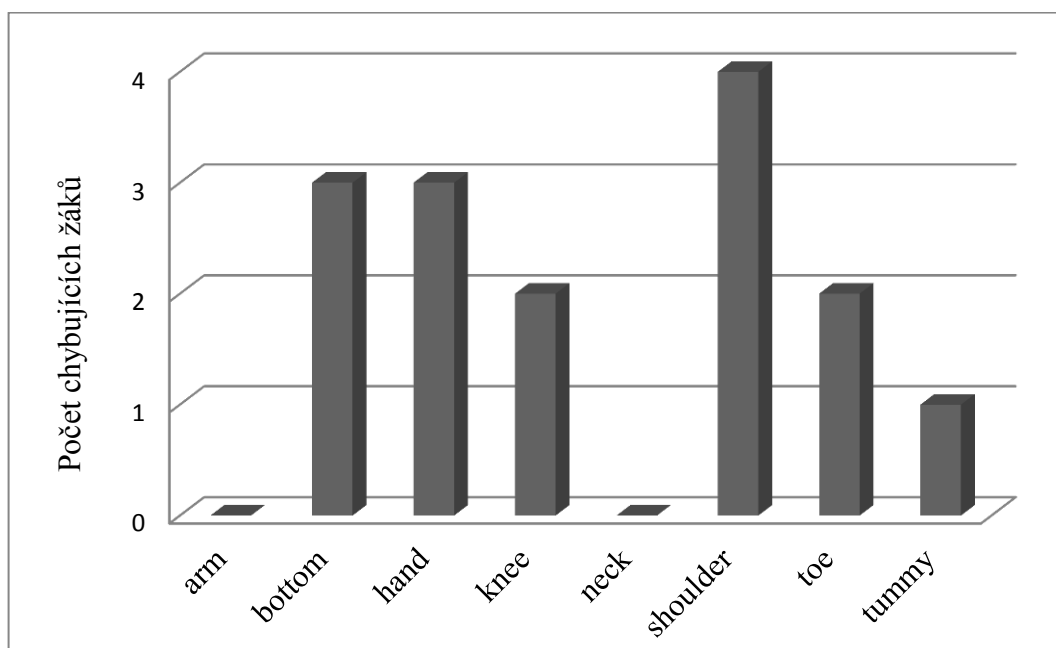
Hodnocení 2. části testu zaměřené na pravopis výrazů

Druhá, poslední, část testu byla zaměřena převážně na pravopis pojmů, ale i na jejich význam. Žáci měli za úkol přeložit daný výraz z českého do anglického jazyka a správně ho napsat v jazyce anglickém. Celkem měli přeložit čtyři pojmy.

Obr. 13: Úspěšnost žáků ve 2. části testu (v procentech).

Jak můžete vidět na výšečovém grafu, pouze 9 ze 17 žáků, což odpovídá přibližně 53 %, zvládlo napsat všechna slova správně. Tři žáci udělali v pravopisu pojmů jednu chybu, stejný počet žáků udělal v pravopisu dvě chyby, což odpovídá celkem 35 %. Tři chyb se dopustili dva žáci, tedy 12 % z celkového počtu žáků. Dobrou zprávou je, že se nenašel žák, který by měl všechny pojmy napsané špatně nebo by je neuvedl. Ve sloupcovém grafu níže můžete vidět, ve kterých pojmech žáci nejvíce chybovali.

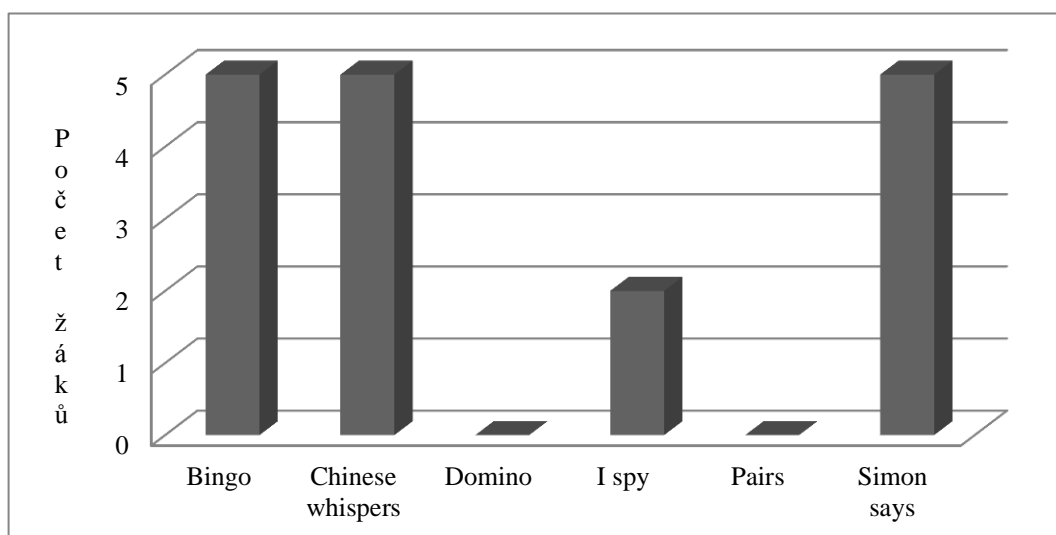
Obr. 14: Grafu ukazující chybně napsané pojmy a počty chybuujících žáků v daných pojmech

Jak můžete vidět v grafu, nejčastěji žáci chybovali v pravopise pojmů *shoulder*, *bottom* a *hand*, ve kterých chyboval přibližně každý druhý žák. Nejčastější chybou v těchto pojmech byla záměna písmene, prohození písmene nebo jeho vynechání. Tyto pravopisné chyby se objevovaly i u dalších pojmů. Dalšími chybami byla záměna pojmů či jeho neuvedení v testu. Celkově hodnotím výsledky druhé části testu kladně na základě toho, že více než polovina žáků v celém testu vůbec nechybovala.

4.2.2 Zpětná vazba žáků Masarykovy ZŠ v Horní Bříze na hry představené v experimentu

Tentýž den po testu byl žákům 3. A předložen poslední dotazník, který sloužil jako zpětná vazba pro mě, ve kterém jsem se ptala na oblíbenost a neoblíbenost her, jež jsme hráli v rámci experimentu za poslední dva týdny, i na další otázky. V následujícím textu zhodnotím každou ze čtyř otázek dotazníku, který můžete vidět v příloze číslo 13. Při vyhodnocení jsem nedbala na to, zda se jedná o chlapce či dívku, jelikož to pro celkový výklad experimentu není podstatné.

Otázka č. 1: Která z uvedených her se ti nejvíce líbila? Proč?

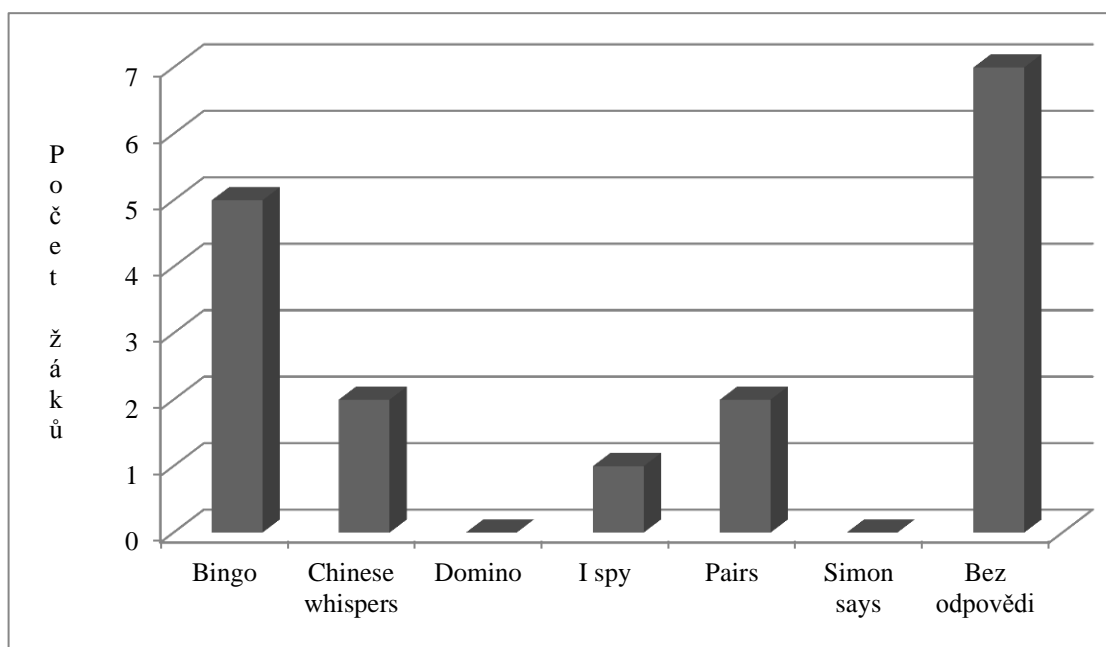

Obr. 15: Graf ukazující počty odpovědí žáků na otázku č. 1

Jak je z grafu zřejmé, nejoblíbenějšími hrami se staly hry *bingo*, *chinese whispers* a *Simon says*, kdy si každou z těchto her vybralo 5 žáků z celkového počtu 17 žáků, což odpovídá 88 % dotazovaných žáků. Hra *I spy* obdržela od žáků dva hlasy, hru *domino* a *pairs* neoznačil jako oblíbenou žádný z žáků. Jako důvody oblíbenosti žáci uváděli,

že je daná hra bavila. U hry *chinese whispers* žáci zmiňovali jako plus také pohyb. Vybrali si ji převážně ti žáci, jejichž tým v ní zvítězil. Jsem ráda, že hry *chinese whispers* a *I spy* si našly oblibu alespoň u některých žáků, protože tyto hry byly pro žáky nové, předtím je nikdy nehrály, jak jsem již zmínila při vyhodnocování dotazníků získaných od žáků. Hry *pairs* a *domino* nedostali od žáků žádný hlas, což by mohlo být i tím, že jsou tyto hry pro žáky málo zajímavé, protože je hrají v hodinách často.

Otázka č. 2: Která z uvedených her se ti nelíbila? Proč?

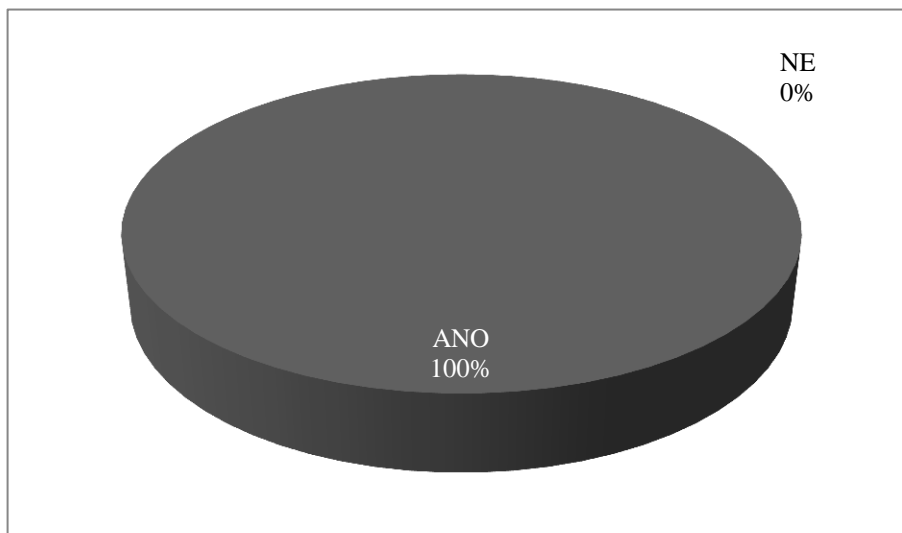

Obr. 16: Graf ukazující počty odpovědí žáků na otázku č. 2

Jak můžete vidět ve sloupcovém grafu, nejvíce žáků, 7 z celkového počtu 17 žáků, což odpovídá přibližně 41 % dotazovaných žáků, neuvadlo žádnou z her. Nejméně oblíbenou hrou se tak stala hra *bingo*, kterou takto určilo 5 ze 17 žáků, tedy 29 % dotazovaných žáků. Dva žáci hodnotili záporně hru *chinese whispers*, stejný počet žáků hodnotil jako neoblíbenou hru *pairs*. Jeden žák dal negativní hlas hře *I spy*. Důvodem určení her jako nejméně oblíbené byla u většiny žáků prohra, u některých opakovaná. Všimněte si, že hra *bingo* se stala hrou nejoblíbenější, jak je patrné z předchozího grafu, a zároveň hrou nejméně oblíbenou, kde kladně hru hodnotila skupina dětí, která vyhrávala, zatímco žáci, kteří nevyhráli ani jednou, hodnotili tuto hru spíše negativně. Podobně tomu bylo i u hry *chinese whispers*. Soutěživější žáci byli sice zklamaní, že nevyhráli, proto hodnotili některé hry negativně, ale i tak si hry užili a hlavně

procvičovali si slovní zásobu anglického jazyka jinak než cvičeními z učebnice či ústním zkoušením u tabule. Těší mě, že žáci hodnotili hry převážně kladně a bylo pro ně obtížné vybrat hru nejméně oblíbenou, jak je vidět v grafu výše.

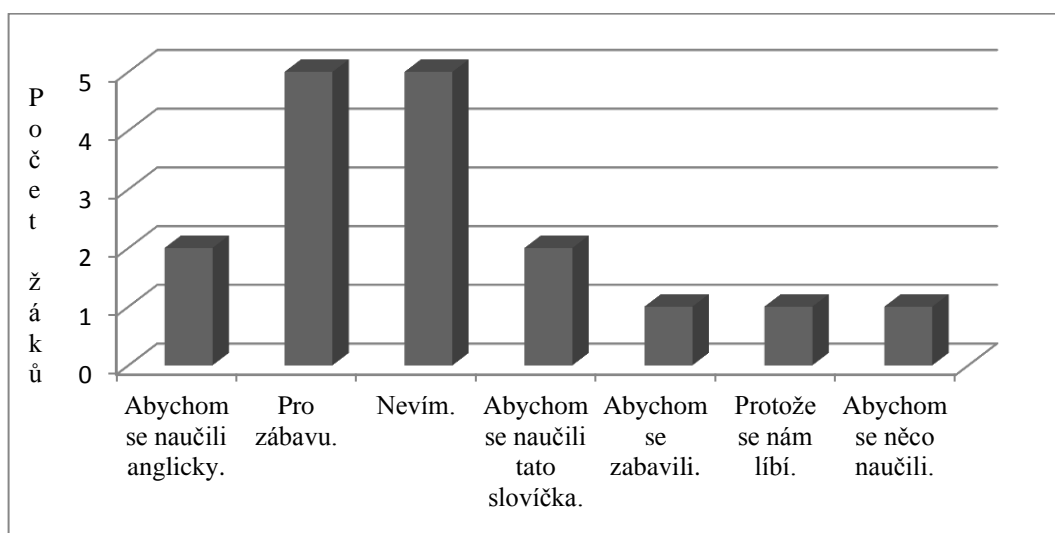
Otázka č. 3: Jsi rád, že jste hráli v hodinách angličtiny tyto hry?

Obr. 17: Graf ukazující procentuální zastoupení odpovědí žáků na otázku č. 3

Jak vidíte v grafu, všichni žáci odpověděli ano, tedy 100 % dotazovaných. Z toho jasně vyplývá, že žáci byli velmi rádi, že jsme hry v hodinách anglického jazyka hráli. To jsem mohla pozorovat již při samotném experimentu, kdy mě žáci vítali každou hodinu anglického jazyka ve své třídě s nadšením a s radostí a napětím vyčkávali, jakou hru si zahrajeme.

Otázka č. 4: Proč myslíš, že jste tyto hry hráli?

Obr. 18: Sloupcový graf ukazující odpovědi žáků na otázku č. 4

Jak je z grafu patrné, pět žáků z celkového počtu 17 žáků, což odpovídá přibližně 29 % dotazovaných, uvedlo jako důvod hraní her v hodinách angličtiny zábavu, stejný počet žáků důvod hraní her v hodinách nedokázal určit. Dva žáci uvedli, že se prostřednictvím her učili anglicky, stejný počet žáků napsal, že se pomocí her učili přímo určitou slovní zásobu. Dále žáci uváděli, že hráli hry, aby se něco naučili, zabavili se nebo že důvodem mého zařazení her do hodin je jejich obliba her. Některé odpovědi mě příjemně překvapily, zvláště dvou žáků, kteří odpověděli, že si prostřednictvím her procvičili slovní zásobu, čímž odhalili didaktický cíl mnou připravovaných aktivit.

4.2.3 Úspěšnost experimentu

Nyní bych shrnula celkové výsledky experimentu, jehož cílem byl výzkum toho, zda si žáci zapamatují slovní zásobu procvičenou hrami a herními cvičeními rychleji a lépe. Jak je zřetelné z výsledků testů, pochopení významu není u žáků žádný problém. V pravopise se vyskytly drobné chyby v záměnách či vynechávání písmen, což se nedá hodnotit tak přísně jako pochopení významu, jež bylo procvičováno ve všech hrách, zatímco pravopis nikoliv. Dovolím si tedy tvrdit, že prostřednictvím her a herních činností se děti učí rychle a hlavně s radostí, což jsem mohla pozorovat v hodinách anglického jazyka, kterých jsem byla součástí. Již první hodinu při hře *domino* žáci

poznávali obrázky a hledali k nim kameny se správnými pojmy psanými v anglickém jazyce, ani při hře *pairs* neboli *pexeso* tomu nebylo jinak. Nesmím však zapomenout poznamenat fakt, že mnou zkoumaný vzorek není tak velký, abych mohla učinit převratné závěry, avšak pro mé účely a pro účely této práce si myslím, že postačují.

Co se týče oblíbenosti her u žáků, jež vyplývá z dotazníku zpětné vazby a jeho vyhodnocení, z výše uvedeného vyplývá, že žáci hry mají ve výuce velmi rádi, jak jste mohli vidět v grafu výše, 100 % dotazovaných žáků uvedlo, že se jim hry líbily. Dalším důkazem toho, že byly hry u žáků oblíbené, je odpověď na otázku, která hra se žákům líbila nejméně, kde 41 % žáků neuvedlo žádnou odpověď, z čehož usuzuji, že hráli všechny hry s radostí a nedokázali vybrat tu, která by se jim nelíbila či líbila nejméně. Posledním důkazem byly výrazy žáků, kteří mě vítali s radostí, nadšením a celí napjatí, jakou hru si zahrajeme. Jejich radostné úsměvy a celková nálada při hrách jsou nepopsatelné, avšak vypovídají za všechno.

Na závěr si položím otázku: Opravdu hry a herní činnosti napomáhají žákům rychleji a lépe se naučit slovní zásobě? Odpověď na tuto otázku není tak snadná, jak se zdá. Jistě hry pomáhají naučit se slovní zásobě zábavnou formou při činnosti, která je dětskému věku blízká, která je baví a při které tedy nejsou žáci stresováni. Na základě testování se ukázalo, že žáci se opravdu naučili slovní zásobu velmi dobře, více než polovina žáků neudělala ve slovní zásobě ani jednu chybu. Můj osobní názor je takový, že hry přispívají k rychlejšímu a lepšímu naučení se slovní zásobě, už jen proto, že když nás něco baví a zajímá, učíme se to rychleji a co je důležitější, učíme se s radostí a zájmem. To je podle mě na prvním stupni nejdůležitější, a proto bych hry při procvičování do výuky určitě zapojovala tak často, jak jen to je možné.

5 Závěr

Jak již bylo mnohokrát zmíněno výše, hra je pro dětský věk velice důležitá. Slouží především jako motivační prvek, ale může být i velmi didakticky prospěšná. Zvláště na prvním stupni, kde se děti seznamují se školou a jejím fungováním, mění se jejich povinnosti, přibývají pravidla, kterými se musí řídit, je dobré zařadit občas do hodiny nějakou hru a připomenout dětem, že jsou stále dětmi s potřebou si hrát a my jako učitelé to víme.

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, zda hraní her plní funkci zafixování si nově probrané slovní zásoby v anglickém jazyce. Zaměřila jsem se na žáky třetího ročníku, tedy na úplné jazykové začátečníky, i když zkušenost s jazykem měli žáci již z uplynulého prvního pololetí a někteří ze zájmového kroužku z předchozího školního roku. Žákům jsem představila soubor šesti her, z nichž čtyři velmi dobře znali a tři z nich dokonce hráli i v hodinách anglického jazyka. Paní učitelka přiznala, že hry zařazuje, pokud je čas, který bývá tak pár minut jednou, maximálně dvakrát v týdnu. Hry vítali žáci s velkým nadšením, snažili se dávat pozor při vysvětlování pravidel a odnést si z her i jazyka co nejvíce. Na závěr mého výzkumu efektivnosti zapamatování si slovní zásoby pomocí her jsem žákům předložila test, který dopadl velice dobře, 53 % žáků neudělalo v testu ani jednu chybu, což jsem blíže popsala v předešlé kapitole. Celkově hodnotím naplnění cíle jako zdařilé, jelikož žáci se naučili slovní zásobu téměř bez problémů, jen s nepatrnými chybami, a co je důležité, učili se formou, která je jim příjemná, vzbuzuje v nich větší zájem o cizí jazyk a působí jim radost.

Co dodat na závěr? Žáci na prvním stupni jsou stále velmi hravé děti, které nevydrží sedět celé hodiny nad učebnicemi, každou pohybovou aktivitu či aktivitu, která je jen trochu změnou od stereotypního vyučování, uvítají se zájmem, ne-li dokonce s nadšením. Proto bych chtěla apelovat na učitele, aby se nebáli zařadit do hodin anglického jazyka i do jiných hodin didaktickou hru, i kdyby to mělo být jen na pět minut. Vždyť již J. A. Komenský ve své době zastával názor, že „opakování je matkou moudrosti“ a „škola hrou“, využijeme-li poznatků tohoto významného pedagoga a spojíme obojí v jeden celek, můžeme získat při učení daleko více.

Seznam literatury

ALLEN, V. F. Techniques in Teaching Vocabulary 1. vyd. Hong Kong: Oxford University Press, 1983. 135 s. ISBN 0-19-434130-5

HADFIELD, Jill. Elementary Vocabulary Games: a collection of vocabulary games and activities for elementary students of English. 1st pub. Harlow: Pearson Education Limited, 1998. 119 s. ISBN 0-582-31270-1

HARMER, J. The Practice of English Language Teaching 4. vyd. Pearson Longman, 2007. 448 s. ISBN 9781405853118

HOUSER, Pavel. Hry se slovy a jazykem. Vyd. 1. Praha: Portál, 2002, 147 s. ISBN 8071786993

MCCALLUM, George P. 101 word games for students of English as a second or foreign language 1. vyd. New York: Oxford University Press, 1980, 162 s. ISBN 01-950-2742-6

MCCARTHY, M. Vocabulary 1. vyd. East Kilbride: Oxford University Press, 1990. 173 s. ISBN 0-19-437136-0

PHILLIPS, S. Young Learners 1. vyd. Malta: Oxford University Press, 1993. 182 s. ISBN 0-19-437195-6

PRAŽSKÁ SKUPINA ŠKOLNÍ ETNOGRAFIE Psychický vývoj dítěte od 1. do 5. třídy 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005, 554 s. ISBN 80-246-0924-X

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 3. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Portál, 2001, 322 s. ISBN 8071785792

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 6. rozšířené a aktualizované vyd. Praha: Portál, 2009, 395 s. ISBN 9788073676476

RÁMCOVÝ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, Praha VÚP 2007

SCRIVENER, J. Learning Teaching 2. vyd. Macmillan Education, 2005. 432 s. ISBN 1405013990

SLATTERY, M., WILLIS, J. English for Primary Teachers: a handbook of activities and classroom language 1. vyd., China: Oxford University Press, 2001. 148 s. ISBN 978 0 19 437562 7

VALÍŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. Pedagogika pro učitele. Vyd. 1. Praha: Grada, 2007, 402 s. ISBN 9788024717340

WATCYN-JONES, Peter. Vocabulary Games and Activities for Teachers. 1. vyd. Harmondsworth: Penguin Books, 1993, 154 s. Penguin English, ISBN 01-408-1386-1

Internetové zdroje

MUTABENE [online]. Nakladatelství Mutabene spol. s r. o. [cit. 22. 3. 2013],
Dostupné z: http://www.mutabene.cz/logico_piccolo.htm.

Seznam obrázků

Obr. 1: Tvorba pojmové mapy.....	16
Obr. 2: Rozšířená pojmová mapa.....	16
Obr. 3: Graf zobrazující odpovědi učitelů na otázku č. 1 (v procentech).....	29
Obr. 4: Graf zobrazující odpovědi učitelů na otázku č. 3 v procentech.....	29
Obr. 5: Graf zobrazující odpovědi učitelů na otázku č. 3 v procentech.....	30
Obr. 6: Graf zobrazující odpovědi na otázku č. 1 žáků z vejprnické ZŠ	32
Obr. 7: Graf zobrazující odpovědi na otázku č. 1 žáků z hornobřízské ZŠ	32
Obr. 8: Graf odpovědí žáků vejprnické ZŠ na otázku č. 2 v procentech	33
Obr. 9: Graf odpovědí žáků hornobřízské ZŠ na otázku č. 2 v procentech	33
Obr. 10: Graf odpovědí žáků vejprnické ZŠ na otázku č. 3.....	34
Obr. 11: Graf odpovědí žáků hornobřízské ZŠ na otázku č. 3.....	34
Obr. 12: Úspěšnost žáků v 1. části testu vyjádřená v procentech	37
Obr. 13: Úspěšnost žáků ve 2. části testu (v procentech).	38
Obr. 14: Grafu ukazující chybně napsané pojmy a počty chybujících žáků v daných pojmech.....	38
Obr. 15: Graf ukazující počty odpovědí žáků na otázku č. 1	39
Obr. 16: Graf ukazující počty odpovědí žáků na otázku č. 2.....	40
Obr. 17: Graf ukazující procentuální zastoupení odpovědí žáků na otázku č. 3.....	41
Obr. 18: Sloupcový graf ukazující odpovědi žáků na otázku č. 4	42
Obr. 19: Dominový kámen	xiv
Obr. 20: Bingo tabulka.....	xix

Přílohy

1 Dotazník určený učitelům

Vážená paní učitelko/pane učitel,

obracím se na Vás s žádostí o zodpovězení několika otázek, které se týkají využívání herních aktivit ve výuce anglického jazyka. Tyto informace jsou zcela anonymní a budou použity jen pro zpracování praktické části mé diplomové práce.

Velice děkuji za Váš čas.

Eva Aubrechtová

Otázky:

1. Zařazujete do hodin anglického jazyka hry?
ANO NE (Přejděte k otázce č. 9.)
Pokud ano, z jakého důvodu (převážně)?

2. Jak často zařazujete při výuce angličtiny jazykové hry?
KAŽDOU HODINU JEDNOU V TÝDNU OBČAS MÁLOKDY
3. Zařazujete jazykové hry v angličtině při procvičování slovní zásoby?
NE ANO Jak často? _____
4. Jaké hry zařazujete v anglickém jazyce nejčastěji?
5. Jak reagují žáci na hry v hodinách anglického jazyka?
6. Myslíte si, že hry ulehčují žákům učení se novým výrazům v anglickém jazyce?
ANO NE

2 Dotazník určený žákovi

Milá žákyně, milý žáku,

prosím Tě o vyplnění tohoto krátkého dotazníku. Snaž se odpovědět na všechny otázky. Jakákoliv odpověď je správná. Pokud jsou uvedeny možnosti, vyber vždy pouze jednu z nich.

Děkuji Ti za spolupráci.

1. Hrajete v hodinách anglického jazyka hry?

ANO OBČAS NE

2. Jak často, hrajete při angličtině hry?

KAŽDOU HODINU – KAŽDÝ TÝDEN – JEDNOU V MĚSÍCI – NEHRAJEME HRY

3. Ve které části hodiny hrajete většinou hry? Vyber jednu z možností.

NA ZAČÁTKU UPROSTŘED NA KONCI hodiny.

4. Jsi rád/a, když hrajete v angličtině hry?

ANO NE

5. Napiš názvy her, které v hodinách angličtiny běžně hrajete.

(Pokud nevíš název, tak hru stručně popiš.)

3 Pairs

Český název hry:	Pexeso
Jazyková úroveň:	A1 (začátečníci)
Doba trvání:	10 – 15 minut
Počet hráčů:	dvojice žáků
Pomůcky:	dvojice obrázků (část těla a její název)
Didaktický cíl:	Žáci si zopakují slovní zásobu týkající se částí lidského těla a procvičují si krátkodobou obrazovou paměť. Hra je zaměřena na procvičení významu a pravopisu výrazů.

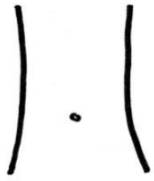

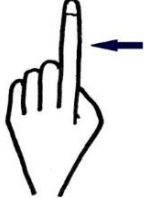
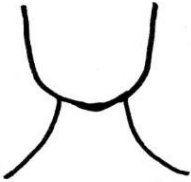

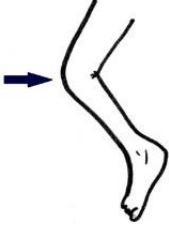
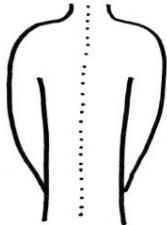
Pravidla a průběh hry:

Pravidla hry pexeso se v tomto případě téměř neliší od pravidel pexesa obecně. Jediným rozdílem je to, že místo dvojic obrázků žáci hledají dvojici, již tvoří obrázek a jeho pojmenování.

Učitel rozdá žákům do dvojic obálku s pexesem, ti si ho rozprostřou po lavici bílou stranou nahoru. Poté se žáci střídají v tazích. Vždy obrací dva čtverce (dvě kartičky pexesa), pokud otočí dvojici, jež k sobě patří, mohou otočit další dvojici. Žák, který dvojici objevil, si ji dává k sobě.

Vítězí ten žák, který nasbíral během hry nejvíce dvojic pexesa.

4 Pexeso

	<i>tummy</i>		<i>hand</i>
	<i>toe</i>		<i>foot</i>
	<i>shoulder</i>		<i>finger</i>
	<i>neck</i>		<i>bottom</i>
	<i>leg</i>		<i>arm</i>
	<i>knee</i>		<i>back</i>

5 Domino

Jazyková úroveň: A1 (začátečníci)

Doba trvání: 10 – 15 minut

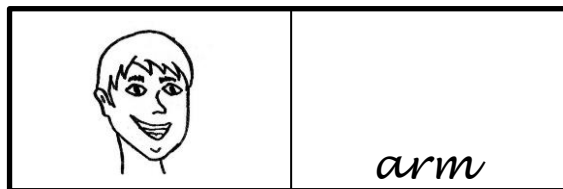
Počet hráčů: 3 – 4 hráči v jednom družstvu

Pomůcky: domino skládající se z obrázků a názvů částí těla

Didaktický cíl: Žáci si zopakují slovní zásobu týkající se částí lidského těla, učí se hrát podle pravidel, opravovat chyby své i svých spolužáků. Hra je zaměřena na procvičení **významu a pravopisu** výrazů.

Pravidla a průběh hry:

Učitel seznámí před začátkem hry žáky s dominovými kameny. Dominový kámen tvoří v jedné polovině obrázek a v druhé polovině název jiné části těla, než té, jež je vyobrazena na dominu, jak můžete vidět na obrázku.

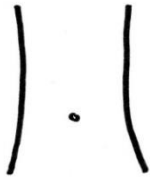
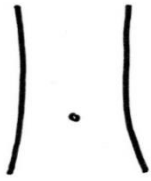

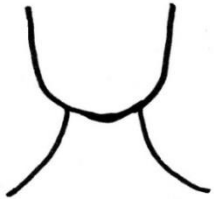
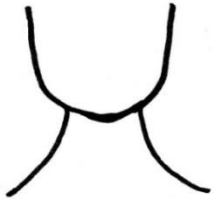

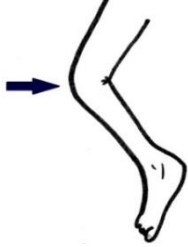
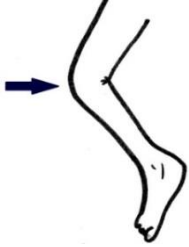

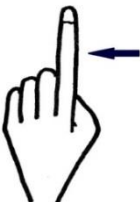

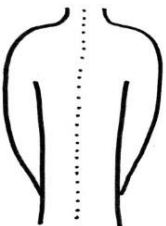
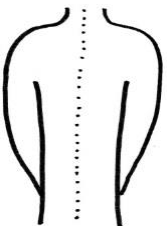
Obr. 19: Dominový kámen

Učitel vysvětlí pravidla hry domino a rozdělí žáky do skupin. Každý žák má určitý počet hracích kamenů, které budou kladeny vedle sebe tak, že ke každému názvu bude přiřazen obrázek znázorňující jeho význam. Tedy k výrazu *arm* bude přiřazen dominový kámen, na němž je obrázek ruky. Žáci se v pokládání kamenů střídají, pokud nemůže některý z žáků přiložit svůj kámen ani na jednu stranu řetězce, vynechává kolo.

Vítězí ten žák, který položil všechny své kameny na správná místa jako první, nebo žák, který má na konci hry nejméně herních kamenů.

6 Domino kameny

	<i>toe</i>		<i>back</i>
	<i>shoulder</i>		<i>tummy</i>
	<i>neck</i>		<i>toe</i>
	<i>leg</i>		<i>shoulder</i>
	<i>knee</i>		<i>neck</i>
	<i>hand</i>		<i>leg</i>

	<i>arm</i>		<i>knee</i>
	<i>finger</i>		<i>hand</i>
	<i>bottom</i>		<i>foot</i>
	<i>tummy</i>		<i>arm</i>
	<i>foot</i>		<i>bottom</i>
	<i>arm</i>		<i>finger</i>

7 I spy

Český překlad:	Co jsem to zahlédl?
Jazyková úroveň:	A1 (začátečníci)
Doba trvání:	5 – 10 minut
Počet hráčů:	3 – 5 týmů
Pomůcky:	žádné
Didaktický cíl:	Žáci si zopakují slovní zásobu týkající se částí lidského těla a rozlišovat mezi množným a jednotným číslem pojmů. Hra je zaměřena na procvičení významu a pravopisu výrazů.

Pravidla a průběh hry:

Před začátkem hry jsou žáci rozděleni do skupin. Následně učitel vybere 3 – 5 žáků, záleží na počtu utvořených týmů, z každého týmu vybere jednoho žáka. Tito žáci se postaví před tabuli tak, aby na ně všichni dobře viděli, a budou ve hře hrát klíčovou roli.

Vybraní žáci se dotknou některé části svého těla, každý žák jiné části. Ostatní žáci sledují své spolužáky před tabulí. Učitel říká: „I spy with my little eyes someone touching his nose.“ Žáci v lavicích hledají, který ze spolužáků před tabulí provádí to, co učitel řekl, tedy který spolužák se dotýká nosu.

Ten tým, jehož člen jako první zvolá jméno spolužáka, který provádí úkon řečený učitelem, získává bod. Vítězí ten tým, který získal nejvíce bodů.

8 Simon says

Český název hry: Kuba řekl

Jazyková úroveň: A1 (začátečníci)

Doba trvání: 5 minut

Počet hráčů: celá třída

Pomůcky: žádné

Didaktický cíl: Žáci si zopakují slovní zásobu týkající se částí lidského těla a učí se rozumět jednoduchým pokynům za pomoci sloves *show* a *touch* a rozlišovat mezi množným a jednotným číslem pojmů.

Hra je zaměřena na procvičení **významu** výrazů.

Pravidla a průběh hry:

Žáci se postaví vedle lavic tak, aby se jim nábytek nepletl.

Učitel zadává jednoduché pokyny za pomoci sloves *touch* a *show*, například: „*Touch your knee.*“ nebo „*Show me your fingers.*“ Žáci provedou daný pokyn pouze tehdy, pokud učitel před samotným pokynem řekne větu: „*Simon says.*“ Pokud učitel tuto větu vynechá a žák daný úkon provede, vypadává ze hry.

Hra pokračuje, dokud nezůstane jeden či hrstka posledních žáků nebo dokud učitel hru neukončí. Nejdéle stojící žáci se stávají vítězi.

9 Bingo

Jazyková úroveň: A1 (začátečníci)

Doba trvání: 5 – 10 minut

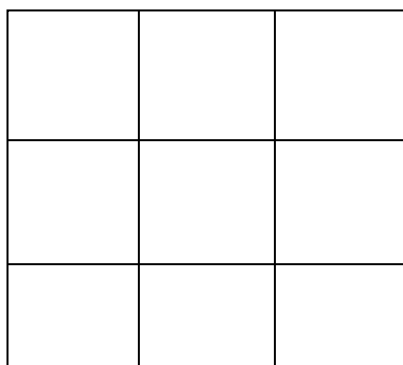
Počet hráčů: celá třída

Pomůcky: čtvercová tabulka (3x3 čtverce), obrázky částí těla

Didaktický cíl: Žáci si zopakují slovní zásobu týkající se částí lidského těla.
Hra je zaměřena na procvičení **významu a pravopisu** výrazů.

Pravidla a průběh hry:

Učitel rozdá dětem papír, na němž je tabulka s devíti čtvercovými políčky, jak můžete vidět na obrázku. Na tabuli připevní obrázky částí těla tak, aby je žáci dobře viděli. Poté vyvolává žáky a ověřuje si, zda žáci znají anglická pojmenování pro obrázky. Obrázků musí být více, než je čtverců v tabulce.

Obr. 20: Bingo tabulka

Hra začíná tak, že si žáci do každého čtvercového políčka napíší jeden výraz podle obrázků na tabuli v libovolném pořadí. Když mají všichni žáci zapsáno, učitel vysloví první výraz. Pokud žák tento výraz ve své tabulce má, škrtná ho jednoduchou čarou tak, aby byl výraz stále čitelný k přečtení. Pokud nemá, čeká na další výraz. Takto hra pokračuje, dokud některý z žáků nebude mít škrtnutá tři slova v řadě, ve sloupci nebo v úhlopříčce a nevykřikne: „BINGO!“.

Vítězí ten žák, který jako první zvolá „BINGO!“ a má všechna slova v tabulce správně napsaná.

10 Chinese whispers

Český název hry: Tichá pošta

Jazyková úroveň: A1 (začátečníci)

Doba trvání: 15 – 20 minut

Počet hráčů: 5 – 6 hráčů v jednom družstvu

Pomůcky: žádné

Didaktický cíl: Žáci si zopakují slovní zásobu týkající se částí lidského těla. Hra je zaměřena na procvičení **významu, pravopisu i výslovnosti** výrazů.

Pravidla a průběh hry:

Učitel před započítím hry seznámí žáky s činností a rychle si projdou jednotlivé části těla.

Žáci utvoří skupiny po přibližně pěti žácích a postaví se do zástupu před tabuli tak, že všichni stojí čelem k tabuli. Žák poslední v zástupu se otočí čelem k protější stěně, kde bude stát učitel.

Hra začíná tím, že učitel ukáže na svém těle na jednu z částí těla tak, aby ho viděli pouze žáci všech družstev, kteří jsou otočeni k němu čelem, tedy prvním žákům v zástupu. První žák pak pošeptá danou část těla dalšímu žákovi a ten dalšímu, dokud se výraz nedonese až k žákovi stojícímu přímo u tabule, k poslednímu žákovi, jehož úkolem je co nejrychleji a správně napsat výraz na tabuli. První žáci poté vysloví daný výraz nahlas a družstva navzájem kontrolují pravopis výrazu na tabuli.

To družstvo, jehož člen napíše výraz na tabuli první pravopisně správně, získává bod. Poslední žák přechází na místo prvního žáka a hra se opakuje, dokud se nevystřídají všichni žáci v družstvu nebo dokud nedojdou výrazy.

Vítězí ten tým, který nasbíral během hry nejvíce bodů.

11 Test zaměřený na význam a pravopis slovní zásoby (verze 1)

MY BODY

1. Spoj obrázky se správným anglickým pojmenováním.

tummy

leg

arm

neck

2. Přelož slova z češtiny do angličtiny.

koleno:

zadek:

prst na noze:

rameno:

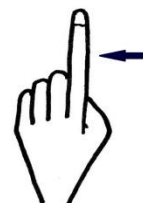
12 Test zaměřený na význam a pravopis slovní zásoby (verze 2)

MY BODY

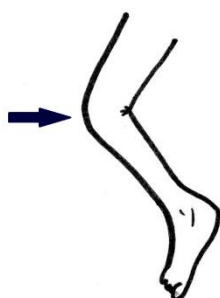
1. Spoj obrázky se správným anglickým pojmenováním.

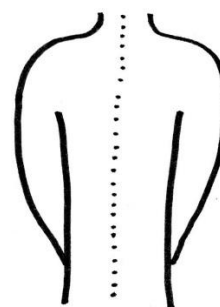
finger

back

knee

foot

2. Přelož slova z češtiny do angličtiny.

břicho:

krk:

ruka:

paže (1):

13 Dotazník určený žákům 3.A Masarykovy ZŠ
sloužící jako zpětná vazba

Milý žáku, milá žákyně,

obracím se na Tebe s několika otázkami pro zhodnocení her, které jste hráli v posledním týdnu. Odpovídej na otázky co nejstručněji. Všechny odpovědi jsou správně.

CHLAPEC – DÍVKA

Hry:

BINGO, DOMINO, SIMON SAYS, CHINESE WHISPERS, PAIRS, I SPY

- 1) Která z uvedených her hraných v posledních dvou týdnech se ti nejvíce **líbila**? Proč?

- 2) Která z uvedených her se ti **nelíbila**? Proč?

- 3) Jsi rád, že jste hráli v hodinách angličtiny tyto hry?

- 4) Proč myslíš, že jste tyto hry hráli?

Děkuji Ti za spolupráci.

Abstract

This diploma thesis deals with using games and games activities in practising vocabulary in learning the English language by primary school learners.

The theoretical part of the thesis describes specifics of the young learners aged 6 to 12 years old and inclusion of the English language in the core curriculum – the level of English language knowledge and skills that pupils should acquire at primary school. Then the thesis is devoted to the vocabulary, how to explain and practise new vocabulary items. There are discussed two ways of practising vocabulary, it is practising through exercises and practising through games and game activities. Finally this part of the thesis explains spontaneous and didactic game and mentions their importance for primary school pupils.

In the practical parts are introduced examples of some classic games that can be used in practising vocabulary of the English language, then summarized the views of teachers and primary school pupils on the use of games in teaching the English language, and finally evaluated the results of research about effectiveness of remembering vocabulary when using games.